



Components of an International University: Presentation of an Operational Conceptual Model

Yaghub Maharati¹, Elahe Saberi²

1. Associate Professor of Management Educational Department, Ferdowsi university of Mashhad, Mashhad ,Iran. (Corresponding Author), Email: maharati@um.ac.ir
2. Ph.D. Student of Organizational Behavior Management, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Email: elahe.saberi88@yahoo.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article Type: Research Article</p> <p>Received: 2023.03.28</p> <p>Received in revised form: 2023.07.10</p> <p>Accepted: 2023.08.29</p> <p>Published online: 2023.09.24</p>	<p>Objective: The purpose of this research is to identify the dimensions and components of the internationalization of universities.</p> <p>Methods: The method of the research is a systematic review method. According to this technique, a detailed and in-depth review of the research literature on the subject of internationalization of universities has been conducted and finally the findings of related researches have been integrated and analyzed.</p> <p>Results: The findings of the research based on the final reviewed articles led to the extraction of 38 open codes for the total factors of university internationalization and 12 central codes including: human resources (staff/ faculty members), students, education and curriculum, research, International communication and cooperation, organizational structure, leadership and management, culturalization, infrastructures, budget and financial affairs, international strategy and effective environmental factors (external influential factors).</p> <p>Conclusion: Universities need to try to create an international prestige and gain global credibility, to fulfill their broad goals and progress in today's competitive environment. In this case, There are factors that are very important in the phenomenon of university internationalization. In this research, These factors were identified and investigated as central codes , and their examples were provided to explain the subject better.</p> <p>Keywords: Internationalization; Higher Education; Globalization.</p>

Cite this article: Maharati, Yaghub; Saberi, Elahe (2023). Components Of An International University: Presentation of an Operational Conceptual Model..*Higher Education Letter*, 16 (63):45-82 pages. DOI:10.22034/HEL.2023.708434



© The Author(s).

Publisher: Institute for Research & Planning in Higher Education & National Organization of Educational Testing

مؤلفه‌های یک دانشگاه بین‌المللی: ارائه یک الگوی مفهومی عملیاتی

یعقوب مهارتی^۱، الهه صابری^۲

۱. دانشیار گروه آموزشی مدیریت، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: maharati@um.ac.ir
۲. دانشجوی دکتری مدیریت رفتار سازمانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه: elahe.saberi88@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف از اجرای پژوهش حاضر، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها است.
دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۰۸	روش پژوهش: روش پژوهش حاضر روش مرور سیستماتیک (فرا ترکیب) است. طبق این تکنیک، مرور دقیق و عمیقی از ادبیات تحقیق در مورد موضوع بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها انجام گرفته است و در نهایت یافته‌های پژوهش‌های مرتبط با هم ادغام و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.
اصلاح: ۱۴۰۲/۰۴/۱۹	یافته‌ها: یافته‌های پژوهش مبتنی بر مقاله‌های نهایی بررسی شده، به استخراج ۳۸ کد باز برای مجموع عوامل بین‌المللی‌سازی دانشگاه و ۱۲ کد محوری شامل: منابع انسانی (کارکنان/اعضای هیئت علمی)، دانشجویان، آموزش و برنامه درسی، پژوهش، ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی، ساختار سازمانی، رهبری و مدیریت، فرهنگ‌سازی، زیرساخت‌ها، بودجه و امور مالی، راهبرد بین‌المللی و عوامل محیطی اثرگذار (عوامل اثرگذار خارجی) منجر شده است.
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۷	نتیجه‌گیری: دانشگاه‌ها برای جامه عمل پوشاندن به هدف‌های گسترده خود و پیشرفت در محیط رقابتی امروزی نیازمند تلاش برای ایجاد وجهه بین‌المللی و کسب اعتبار جهانی هستند. در این مسیر عواملی وجود دارند که نگاه ویژه به آنها در پدیده بین‌المللی‌سازی دانشگاه دارای اهمیتی مضاعف است؛ این عوامل در پژوهش حاضر با عنوان کدهای محوری شناسایی و مورد بررسی قرار گرفتند و مصادیق آنها جهت تبیین بهتر موضوع بیان شدند.
انتشار: ۱۴۰۲/۰۷/۰۲	کلیدواژه‌ها: بین‌المللی‌سازی، آموزش عالی، جهانی شدن.

استناد: مهارتی، یعقوب، صابری، الهه (۱۴۰۲). مؤلفه‌های یک دانشگاه بین‌المللی: ارائه یک الگوی مفهومی عملیاتی. نامه آموزش عالی، ۱۶ (۶۳)،

۴۵-۸۲. DOI:10.22034/HEL.2023.708434



ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

طی دو دهه گذشته، مفهوم بین‌المللی‌سازی^۱ آموزش عالی مورد توجه قرار گرفته (برندنبرگ و دوویت^۲، ۲۰۱۱) و در حال تبدیل شدن به یکی از اولویت‌های اصلی دانشگاه‌ها در سراسر جهان است (روگا و همکاران^۳، ۲۰۱۵). این مفهوم، فرایندی است که به‌عنوان راهکار و پاسخ منطقی برای چالش‌های برآمده از جهانی شدن، توسط صاحب‌نظران آموزش عالی و به دنبال آن دانشگاه‌ها در جهان مورد توجه قرار گرفته است (محمد شفیع و نیستانی، ۱۳۹۵). بین‌المللی شدن باید در همه ارکان و اجزای دانشگاه و همچنین محیطی که دانشجویان در آن تحصیل می‌کنند، تجلی پیدا کند؛ این مسئله نیازمند نگاهی دوباره به فرایندها، ایجاد زیرساخت‌ها، تغییر در شیوه‌های مدیریتی مرسوم و اقبال به شیوه کارآمدتر مدیریتی و مدیریت استراتژیک است، چراکه فعالیت‌های سنتی دیگر جوابگوی بقای مؤسسات آموزش عالی در عصر جدید نیست. بین‌المللی نمودن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی فرایندی چندبعدی است که لازمه توسعه آن تغییر و گاهی تحول در زمینه‌های سازمانی، آموزشی، پژوهشی و فرهنگی و فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای اجرای راهبردهای آن است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۵). در این میان آموزش عالی ایران نیز همانند سایر مراکز آموزش عالی جهان، برای رویارویی با چالش‌های دنیای جهانی شده و پاسخگویی به آنها و نیازهای زمان ناگزیر است تا با سرعت شتابان علم و فناوری همراه شود و برای بین‌المللی کردن آموزش عالی تلاش کند. بین‌المللی شدن مزایای بسیاری برای کشورهای پیشرو داشته است و اکنون کشورهای در حال توسعه نیز به این سیر پیوسته‌اند (اصغرزاده و خراسانی، ۱۳۹۶). با این حال، نبود یک فهم کلی و جامع در خصوص بین‌المللی شدن آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه، همیشه به‌عنوان یک عامل مهم در نبود توسعه فراگیر این فرایند قلمداد شده است (بروس^۴، ۲۰۰۹).

در همین راستا، با توجه به اینکه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و دانشگاه‌های کشور به‌منظور مدیریت اثرات جهانی شدن و تأکید اسناد بالادستی یک اولویت و ضرورت برای مدیریت دانشگاه‌های کشور محسوب می‌شود، در پژوهش حاضر تلاش شده تا با بررسی و تحلیل هرچه بیشتر ابعاد و مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و دانشگاه‌ها اطلاعات مناسبی در باب فعالیت‌های مورد نیاز پیرامون بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها ارائه شود تا از این رهگذر اطلاعات مناسبی در اختیار مدیران و برنامه‌ریزان دانشگاه‌ها قرار گیرد.

مبانی نظری

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی؛ تعاریف و مفاهیم

دانشگاه‌ها یکی از مهم‌ترین اجزای نهاد آموزش و از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهی جهان آینده تلقی می‌شوند؛

1. Internationalization
2. Brandenburg & De wit
3. Roga et al
4. Bruce

بنابراین به دلیل دگرگونی‌های شدیدی که امروزه دنیای آموزش عالی را تحت تأثیر قرار داده، هدف‌ها، برنامه‌ها و جهت‌گیری‌های دانشگاه‌ها بیش‌ازپیش در کانون توجه واقع شده‌اند. مروری بر تحولات آموزش عالی از ظهور اولین دانشگاه در قرن سیزدهم تا به امروز نشان می‌دهد آموزش عالی همواره نهادی پویا و متغیر بوده و همگام با تحولات و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و معرفتی تغییر کرده است. در همین راستا از عوامل ایجاد تحول در نظام‌های آموزش عالی می‌توان به «جهانی شدن»^۱ و «بین‌المللی شدن» اشاره کرد (قاسم‌پور دهقانی و همکاران، ۱۳۹۰).

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی از دهه ۱۹۹۰ به شکلی نو در بین دانشگاه‌های کشورهای پیشرو به جریان افتاد و نتایج و مزایای به‌دست‌آمده از آن، نیاز و الزام به این پدیده را هر روز بیشتر آشکار کرد تا جایی که حتی کشورهای در حال توسعه نیز به این جریان پیوسته و یا در حال پیوستن هستند (انارد و همکاران^۲، ۲۰۱۲). به‌جرت می‌توان گفت، بین‌المللی‌سازی ابزار توسعه است؛ از همین رو هنگامی که در فضای رقابتی بین‌المللی گام برداشته می‌شود، ارتقای سطح آموزش دانشگاه‌ها و به دنبال آن استانداردسازی سیستم‌های آموزش عالی را در پی دارد (موسوی امیری و همکاران، ۱۳۹۹)؛ بر این اساس، امروزه بین‌المللی شدن برای بسیاری از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، به بخش جدایی‌ناپذیری از آموزش، پژوهش و خدمات تبدیل شده است. همچنین این مفهوم در تعدادی از مؤسسات جهانی در بیانیه مأموریت‌ها، سیاست‌ها، راهبردها و همچنین چارچوب‌های سیاست ملی مؤسسه‌ای متجلی شده است (نایت^۳، ۲۰۱۱). بنابراین، بین‌المللی شدن یک مفهوم زنده و در حال توسعه است و تحقق آن به مفهوم‌سازی منسجم و مشارکت فعال همه بازیگران کلیدی نیاز دارد (سک و بنری^۴، ۲۰۲۱).

کوشش در جهت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی آن‌چنان گسترده شده که یکی از توصیه‌های مهم یونسکو برای توسعه آموزش عالی در قرن بیست‌ویکم، تقویت بعد بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی است (یونسکو، ۲۰۰۹). لکن باوجوداینکه بین‌المللی‌سازی به‌عنوان هدف اصلی در دانشگاه‌ها و در مرکز هدف‌های راهبردی آنها قرار دارد، برای بسیاری از فعالان حوزه آموزش عالی همچنان مفهومی مبهم است (د ویت و همکاران^۵، ۲۰۱۱).

یکی از این ابهامات در برداشت افراد از مفاهیم اصطلاحات جهانی شدن آموزش عالی و بین‌المللی‌سازی آموزش عالی وجود دارد؛ این اصطلاحات دارای مفاهیمی متفاوت هستند و هر یک بار معنایی خاص خود را دارند که قطعاً بر هدف‌های مورد نظر تأثیر می‌گذارند. هنگامی که از جهانی شدن آموزش عالی یاد می‌شود غالباً فرایندی مورد

1. Globalization
2. Henard et al
3. Knight
4. Sok & Bunry
5. De Wit et al

نظر است که از طریق آن جهان ما به هم پیوسته و وابسته‌تر می‌شود چراکه جریان دانش، انسان‌ها، فرهنگ‌ها، ایده‌ها و تجارت، به واسطه جهانی شدن افزایش می‌یابد. از سویی دیگر، در مواردی که بر بین‌المللی‌سازی آموزش عالی تأکید می‌شود برنامه‌ها و سیاست‌های خاص اتخاذ شده توسط دولت‌ها، سیستم‌های دانشگاهی، مؤسسات و حتی گروه‌ها به صورت انفرادی برای هماهنگ شدن با پدیده جهانی شدن مورد توجه قرار می‌گیرد (دونا و آل‌مانتری^۱، ۲۰۱۰). بنابراین اگرچه دانشگاه‌ها از اوان شکل‌گیری جنبه‌هایی از جهانی شدن را با خود داشته‌اند اما این مفهوم در عصر حاضر ابعاد گسترده‌تری یافته است، به گونه‌ای که بسیاری از اندیشه‌پردازان باز نمود پدیده جهانی شدن در آموزش عالی را بین‌المللی‌سازی آموزش عالی توصیف کرده‌اند (جاودانی، ۱۳۸۸).

در همین راستا برخی محققان همچون نایت (۱۹۹۷) جهانی شدن و بین‌المللی‌سازی را یکسان نمی‌پندارد. نایت، جهانی شدن را مفهومی ایدئولوژیک می‌داند که به تأثیر تکنولوژی‌های ارتباطی جدید، سیاست‌های جهانی و تأثیرات آنها بر اقتصاد، فرهنگ و سیاست در جهان اشاره دارد، در حالی که بین‌المللی‌سازی آموزش عالی را یک راهبرد و سیاست انتخابی می‌داند که دولت‌ها برای مواجهه و بهره‌برداری مناسب از فرایند جهانی شدن به کار می‌گیرند؛ بنابراین می‌توان گفت که بین‌المللی‌سازی شناسه جهانی شدن نیست بلکه محصول و عاملی برای جهانی شدن است (میدلهرس و وودفیلد، ۲۰۰۷). از منظر یونسکو، پدیده جهانی شدن به معنی اختلاط و درهم نوردیده شدن مرزها بر آموزش عالی تأثیرگذار است و بین‌المللی‌سازی آن، گزینه‌ای است که برای پاسخگویی به فرصت‌ها و چالش‌های جهانی شدن اختیار می‌شود (ون‌دام، ۲۰۰۲). به‌طور کلی می‌توان گفت اگرچه بین‌المللی شدن و جهانی شدن یکی نیستند، اما به صورتی پویا مفاهیمی به هم وابسته دارند. جهانی شدن را می‌توان عامل شتاب‌دهنده و کاتالیزور تصور کرد، در حالی که بین‌المللی شدن گونه‌ای پاسخ است، اما پاسخی فعال و هوشمندانه (نایت، ۲۰۰۴)؛ به عبارتی دیگر، بین‌المللی‌سازی واکنشی فعال و مبتکرانه به پدیده جهانی شدن است (ولی مقدم زنجانی و همکاران، ۱۳۹۸).

مطالعات نشان می‌دهد که محرک‌های زیادی برای بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها وجود دارد که از جمله آنها می‌توان به روندهای جهانی شدن، نیاز به تبادل دانش، سیستم نظارتی بهینه در دانشگاه، بهره‌وری منابع، شهرت و یادگیری تجربیات شرکای خارجی اشاره کرد. اما نبود تصویر روشن، جامع و عملی از بین‌المللی‌سازی دانشگاه، اجرا و ارزیابی آن را به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه در هاله‌ای از ابهام قرار داده است (احمدزاده و همکاران، ۲۰۲۲).

صاحب‌نظران سراسر جهان همواره در جهت مفهوم‌سازی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی تلاش کرده‌اند که از میان آنها نایت (۲۰۱۴) نقش چشمگیری داشته است. وی به‌عنوان یکی از شناخته‌شده‌ترین صاحب‌نظران در این حوزه، بین‌المللی شدن آموزش عالی را فرایند ادغام ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی برای

1. Donn & Al Manthri

هدف‌ها و کارکردهای (یاددهی- یادگیری- تحقیق، خدمات) آموزش عالی تعریف کرده است. اما از آنجایی که بین‌المللی‌سازی آموزش عالی از نظر افراد مختلف معانی متفاوتی داشته، در نتیجه تنوع بسیاری در تعریف این مفهوم وجود دارد و ارائه تعریفی جامع و مانع دشوار است؛ از این رو به منظور تبیین بهتر این مفهوم به شرح مختصری از تعاریف صاحب‌نظران این حوزه در جدول (۱) اشاره شده است.

جدول (۱) تعاریف بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و دانشگاه‌ها

تعریف	سال	محقق
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایندی است که آموزش و امور خدماتی آموزش عالی را با مسائل بین‌المللی و بین فرهنگی سازگار می‌سازد.	۱۹۹۰	پورتر ^۱
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مجموعه‌ای از فعالیت‌های چندگانه، برنامه‌ها و خدماتی است که با مطالعات بین‌المللی، مبادلات آموزشی و همکاری‌های فنی هماهنگ است.	۱۹۹۲	آرون و همکاران
بین‌المللی شدن فرایند تلفیق بعد بین‌المللی در کارکردهای تدریس، پژوهش و خدمات یک دانشگاه است.	۱۹۹۴	نایت
بین‌المللی شدن هرگونه تلاش نظام‌مند به منظور سازمان‌دهی آموزش عالی در پاسخ به الزامات و چالش‌های مربوط به جهانی شدن، اقتصاد و بازار کار است.	۱۹۹۷	وان در وند
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایند تأثیر متقابل و مداومی است که در بافت دانش و تجربه بین‌المللی (جایی که جوامع مانند خرده‌نظام‌هایی از یک دنیای بزرگ‌تر و کلی به شمار می‌آیند) اتفاق می‌افتد.	۱۹۹۹	شورینان ^۲
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایند تغییر سازمانی، نوآوری برنامه درسی، توسعه نیروی کار و تحرک دانشجویان به منظور کسب بهترین‌ها در تدریس، تحقیق و عملکردهای دانشگاه است.	۲۰۰۰	رادزکی ^۳
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی به بسط و توسعه آموزش عالی مرتبط است و بر فرایند راهبردی گنجانیدن بعد بین‌المللی در تمامی ابعاد آموزش عالی تأکید می‌کند.	۲۰۰۲	د وایت
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایند تغییر از مؤسسه آموزش عالی ملی به مؤسسه آموزش عالی بین‌المللی با محوریت بعد بین‌المللی در تمام جنبه‌های مدیریتی به منظور بهبود کیفیت آموزش، یادگیری و دستیابی به شایستگی‌های مناسب است.	۲۰۰۲	سودر کوپست
بین‌المللی‌سازی فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی با هدف‌ها و عملکردهای دانشگاهی است و اجرای آن به شکلی است که احترام به تفاوت‌های فرهنگی و سنت‌های گوناگون را ارتقا بخشد.	۲۰۱۰	بستروم
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایند ادغام ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی برای هدف‌ها و کارکردهای (یاددهی- یادگیری- تحقیق، خدمات) آموزش عالی است.	۲۰۱۴	نایت

1. Porter
2. Schoorinan
3. Rudzki

تعریف	سال	محقق
بین‌المللی‌سازی، راهبردها و نوآوری‌های خاص کشورها و مؤسسات علمی در جهت همگرایی با روندهای جهانی است که شامل راهبردهایی برای جذب دانشجویان بین‌المللی، همکاری‌های علمی بین دانشگاهی و تأسیس شعبات دانشگاهی برون‌مرزی است.	۲۰۱۵	آلتباخ
بین‌المللی شدن به مجموعه فعالیت‌های مربوط به گسترش همکاری‌ها و ارتباط علمی و دانشگاهی بین‌المللی گفته می‌شود که هدف آن فراهم ساختن محیط آموزش و پژوهشی در دانشگاه‌هاست که به نحو واقعی در ارتباط و همبسته با چشم‌اندازها و پیشرفت‌های جهانی است.	۱۳۸۳	فاضلی
بین‌المللی‌سازی آموزش عالی فرایندی نظام‌مند و یکپارچه است که افق‌های بین‌المللی را با رسالت، هدف‌ها، کارکردها و فرهنگ سازمانی دانشگاه ادغام کرده و هدف آن مشروعیت‌بخشی، کیفیت‌بخشی، استانداردسازی و رقابت‌پذیری بین‌المللی با تأکید بر احترام به تفاوت‌های فرهنگی و نژادی است.	۱۳۹۷	خراسانی

در نهایت با توجه به مطالب پیش گفته و تعاریف ارائه شده از بین‌المللی‌سازی آموزش عالی می‌توان این گونه گفت (خراسانی، ۱۳۹۷):

- ❖ بین‌المللی‌سازی آموزش عالی یک فرایند است؛
- ❖ بین‌المللی‌سازی آموزش عالی تلاشی نظام‌مند به منظور پاسخ‌گویی به چالش‌های جهانی است؛
- ❖ بین‌المللی‌سازی آموزش عالی واکنشی به جهانی شدن است؛
- ❖ بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مستلزم لحاظ کردن بعد بین‌المللی در رسالت، هدف‌ها، کارکردها و خدمات دانشگاه است؛
- ❖ نتیجه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، کیفیت‌بخشی تدریس، آموزش و یادگیری است؛
- ❖ بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مبتنی بر احترام به تفاوت‌های فرهنگی و نژادی است؛
- ❖ بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مبتنی بر استانداردسازی و رقابت‌پذیری بین‌المللی با تأکید بر احترام به تفاوت‌های فرهنگی و نژادی است.

ضرورت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی

نظام‌های اجتماعی جهت حفظ و بقای خود و حفظ رقابت در دنیای متغیر امروزی ناگزیر از بهبود کیفیت هستند، چراکه کیفیت با توجه به نیازهای جامعه و مخاطب تعریف می‌شود و این نیازها و تقاضاها همواره در حال تغییر هستند؛ بنابراین لازم است برای تطابق با آنها تمامی نظام‌ها کیفیت خود را بهبود بخشند. در میان این نظام‌ها، نظام آموزش عالی از موقعیت ویژه‌ای برخوردار است، چراکه مخاطبان متعدد و متنوعی از محصولات و تولیدات این نظام بهره‌مند می‌شوند و این بیانگر این است که این نظام با حجم وسیعی از نیازها و تقاضاها روبه‌روست

و بهبود و تضمین کیفیت در این نظام از اهمیت بسزایی برخوردار است (زین‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۴). امروزه بین‌المللی‌سازی نه تنها یک ضرورت بلکه پاسخی مبتنی بر آینده‌نگری است، زیرا محیط محدود و ایزوله دیگر نمی‌تواند به هدف‌های گسترده آموزش عالی جامعه عمل بپوشاند (وایرا^۱، ۲۰۰۴)؛ از همین رو، برای بسیاری از کشورها بین‌المللی شدن نه به‌عنوان یک هدف بلکه به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به هدف‌هایی بزرگ‌تر مانند بهبود کیفیت، بازسازی و ترفیع سیستم و خدمات آموزش عالی در نظر گرفته می‌شود (سازمان همکاری‌های اقتصادی^۲، ۱۹۹۹). همچنین با توجه به اینکه بین‌المللی شدن از الزامات جهانی شدن دانشگاه‌ها و قرار گرفتن در بین دانشگاه‌های برتر در رتبه‌بندی جهانی است، اهمیت توجه به آن نیز برجسته‌تر می‌شود (احمدزاده و همکاران، ۲۰۲۲).

بین‌المللی‌سازی بر کیفیت آموزش و موقعیت یک دانشگاه در کوتاه‌مدت و بلندمدت اثرات مثبتی دارد و رشد بازار کار بین‌المللی، تأکید روزافزون بر جامعه دانش‌بنیان، کاهش منابع عمومی اختصاص یافته به آموزش و تأکید بر یادگیری مادام‌العمر بر اهمیت آن افزوده است (نایت، ۲۰۰۴). از سوی دیگر، بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها به‌عنوان نمود پدیده پیچیده جهانی شدن در آموزش عالی، تلاشی برای بخشیدن وجهه و تصویری بین‌المللی به دانشگاه‌ها است. از این منظر، بارزترین ویژگی‌های نظام آموزشی مطلوب برای آینده، باز بودن و تعامل دائمی آن با محیط بین‌المللی و توجه به ضرورت‌ها، نیازها، مطالبات و شرایط محیطی آینده است (نیک‌بین و همکاران، ۱۳۹۶). از سوی دیگر، بین‌المللی‌سازی اثرات گسترده و عمیقی بر ساختار، روش‌ها، برنامه‌ها و عملکرد آموزش عالی و دانشگاه‌های جهان بر جای گذاشته است که مهم‌ترین آن گسترش بازار آموزش عالی و امکان دستیابی بیشتر به آموزش عالی، پذیرش دانشگاه به‌عنوان یک صنعت بین‌المللی، اعتباربخشی بین‌المللی دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها و افزایش دانشجویان خارجی است (زمانی‌منش و همکاران، ۱۳۹۷).

اهمیت دیگر بین‌المللی‌سازی از آن جهت است که فارغ‌التحصیلان دانشگاهی افرادی هستند که برای آینده سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور جایگاه مهمی دارند و تصمیمات آنها نه تنها بر آنچه در سطح محلی و ملی اتفاق می‌افتد بلکه بر مسائل جهانی هم تأثیر می‌گذارد؛ بنابراین دانشگاه‌ها باید دانشجویانی را تربیت کنند که آماده کسب آگاهی جهانی، فهم فرهنگ‌های مختلف، ارتباطات بین‌المللی و ... باشند (الینگبو^۳، ۱۹۹۸). به‌عبارت‌دیگر، می‌توان گفت دانشگاه‌ها با بین‌المللی کردن خود می‌توانند به دانشجویان کمک کنند تا دانش، مهارت‌ها و تجارب مورد نیاز را کسب کنند و به‌منظور رقابت در اقتصاد جهانی آماده شوند و اعضای سودمند برای جامعه جهانی خود باشند (بندریس^۴، ۲۰۰۷). از همین رو، امروزه بین‌المللی شدن آموزش عالی به

1. Vaira
2. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
3. Ellingboe
4. Bendriss

یک استراتژی اصلی و روند غالب در توسعه آموزش عالی تبدیل شده است (یورالو^۱، ۲۰۲۰). به طوری که بین‌المللی‌سازی فرایندی در حال تکامل دائمی است که در واکنش به محیط‌های محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی تغییر می‌کند. همچنین به نظر می‌رسد روندهای کنونی جهانی نسبت به گذشته رادیکال‌تر است و بیش از هر زمان دیگری نیازمند توجه و همکاری بین‌المللی است (د وایت و التباخ، ۲۰۲۱).

لFTER و باگدن^۲ (۲۰۰۸)، عواملی را که بر دانشگاه‌ها برای بین‌المللی شدن فشار می‌آورد به شرح زیر بیان کرده‌اند:

❖ سیر تکاملی بازار کار: جامعه علاوه بر داشتن دانش نظری و مهارت‌های عملی به دانشجویانی نیازمند است که از زبان‌های خارجی و مهارت‌های اجتماعی و چندفرهنگی آگاه باشند.

❖ تخصصی شدن تحقیق‌های عملی: تخصصی شدن اغلب فرایندی را می‌طلبد که در سطح محلی ناکافی است و به تأسیس شبکه‌ها و مؤسسات علمی بین‌المللی منجر می‌شود.

❖ جذب دانشجویان خارجی: جذب این دانشجویان به توسعه برنامه‌های آموزشی، پژوهشی و تأمین منابع مالی برای دانشگاه منجر می‌شود.

❖ به‌کارگیری جدیدترین فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی: این فناوری‌ها فواصل جغرافیایی را از میان برداشته، موجب ارائه خدمات علمی با کیفیت بهتر می‌شوند.

در همین راستا، نایت (۲۰۰۴) از دیگر حامیان آموزش عالی بین‌المللی، دلایل متعددی را برای حمایت خود از بین‌المللی شدن بیان می‌کند که عبارت‌اند از: امکان جذب بدنه دانشجویی بانشاط‌تر و چندملیتی، دسترسی جغرافیایی و طبقاتی وسیع‌تر به آموزش عالی به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه که فاقد ظرفیت‌های لازم برای پاسخگویی به تقاضای بالای آموزش عالی هستند، توانایی برای انتقال دانش سطح جهانی به مخاطبان وسیع‌تر، برنامه درسی گسترده بین‌المللی‌تر و احتمال کاستن از هزینه‌ها و رشد شرکت‌های خصوصی در این زمینه برای حذف یارانه‌های دولتی. علاوه بر این، مطالعات تجربی دو تن از پژوهشگران مؤسسه تکنولوژی جورجیا^۳ (بازمن و لی در سال ۲۰۰۳) نشان داده‌اند که ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی دانشگاهی بر میزان، نوع و کیفیت نوآوری‌ها و ابداعات علمی دانشگاهیان تأثیر می‌گذارد. همچنین بین‌المللی شدن باعث تقویت رقابت‌های دانشگاهی و ارتقای استانداردهای کیفیت آموزش می‌شود (به نقل از فاضلی، ۱۳۸۳). این امر با افزایش درک و شناخت بین فرهنگی و همچنین آشنایی دانشجویان با مسائل بین‌المللی می‌تواند در جهت تغییر روند فرار مغزها از کشورهای در حال توسعه و ماندگاری آنها به کار گرفته شود (فراستخواه، ۱۳۷۷، ص ۱۲). بنابراین می‌توان گفت که بین‌المللی‌سازی یک دانشگاه، علاوه بر رسمیت و آوازه بین‌المللی، توجه ملی را به دنبال خواهد داشت و باعث مشارکت بیشتر اعضای هیئت علمی و دانشجویان در فعالیت‌های علمی بین‌المللی می‌شود

1. Uralov
2. Lefter & Bogdan
3. Georgia Institute of Technology

(مستن هاوس، ۱۹۹۹، صص ۲۰-۱۸). بر اساس گزارش اتحادیه بین‌المللی دانشگاه‌ها (۲۰۰۳) نودوشش درصد از مدیران و سیاست‌گذاران آموزش عالی بین‌المللی‌سازی را به نفع دانشگاه‌های خود می‌دانند. به‌طور کلی می‌توان چهار دلیل برای بین‌المللی‌سازی در آموزش عالی بیان کرد: دلایل سیاسی، دلایل اقتصادی، دلایل علمی و دلایل اجتماعی فرهنگی که در ادامه به شرح هر یک پرداخته خواهد شد:

❖ دلایل سیاسی بین‌المللی‌سازی: دلایل سیاسی بیانگر آن است که منافع آموزش جهانی در راستای کمک به فهم رابطه میان حکومت‌هاست و شامل سیاست‌های خارجی، امنیت ملی، همکاری فناوریانه، صلح و فهم متقابل، هویت ملی و هویت منطقه‌ای است (نایت، ۲۰۰۴) و همکاری آموزشی به‌منزله نوعی سرمایه‌گذاری برای آینده روابط دیپلماتیک میان ملت‌ها محسوب می‌شود. از آنجا که اغلب نخبگان سیاسی از میان دانشگاهیان برگزیده می‌شوند، گسترش اعطای بورس‌های بین‌المللی و پذیرش دانشجویان خارجی به‌منزله نوعی معرفی فرهنگ و جامعه خود به رهبران سیاسی و مدیران ارشد آینده کشورهای جهان است. همچنین روابط دانشگاهی می‌تواند موجب استحکام روابط سیاسی و اقتصادی میان دولت‌ها شود (دویت، ۲۰۰۲).

❖ دلایل اقتصادی بین‌المللی‌سازی: از نظر اقتصادی استدلال می‌شود که بین‌المللی‌شدن باعث افزایش سرعت توسعه علمی کشورها می‌شود و نیز انبوهی از تجارب و پیوندهای اقتصادی را ایجاد می‌کند و در نتیجه تجارت و صنعت علم به‌منزله یکی از منابع اقتصادی گسترش می‌یابد (جاستون و ادلشتاین، ۲۰۰۳). یک بررسی جامع از علل گسترش فرایند بین‌المللی‌شدن آموزش عالی در دهه ۱۹۸۰ نشان داده است که ارزش‌های اقتصادی بیش از مسائل دانشگاهی بر بین‌المللی‌شدن غلبه داشته است (دویت، ۲۰۰۲، ص ۸۴).

❖ دلایل علمی و آکادمیکی بین‌المللی‌سازی: دلایل علمی نیز به شناسایی و تبیین مقاصد استانداردهای علمی مراکز آموزشی جهان مربوط می‌شود و به دنبال فراهم‌سازی افق میان‌فرهنگی و بین‌المللی در تدریس، پژوهش، توسعه نگرش آکادمیکی و ارتقای کیفیت است (بلچر^۱، ۱۹۹۵). مک‌بورنی (۲۰۰۰) معتقد بود دانشگاه‌ها باید نیروی کار دانا و آگاه بین‌المللی تربیت کنند و سنت‌های بین‌المللی شده را در تعلیم و تربیت گسترش دهند (به نقل از قاسم‌پور دهقانی و لیاقت‌دار، ۱۳۹۰).

❖ دلایل اجتماعی فرهنگی بین‌المللی‌سازی: بین‌المللی‌شدن آموزش عالی باعث رشد اجتماعی دانشگاهیان می‌شود. زیرا دامنه دانش فرهنگی دانشجویان و دانشگاهیان از ملت‌ها و فرهنگ‌های مختلف افزایش می‌یابد (نایت، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۴).

پژوهش‌های زیادی در رابطه با موضوع بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها انجام گرفته است که در ادامه به برخی از مرتبط‌ترین آنها با بحث پژوهش حاضر اشاره می‌شود:

1. Belcher

احمدزاده و همکاران (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان «شاخص‌های بین‌المللی شدن دانشگاه‌های پزشکی: مروری بر محدوده»، ۱۰۲ شاخص بین‌المللی‌سازی دانشگاه را شناسایی کردند که در سه طبقه‌بندی ورودی، فرایند و خروجی و در سه بعد مدیریت، آموزش و پژوهش طبقه‌بندی شدند. در همین راستا برخی از شاخص‌هایی که بیش از سایرین در مطالعات مورد توجه قرار گرفته بودند، در بعد مدیریتی مربوط به در دسترس بودن منابع کافی شامل امکانات، فضای فیزیکی، بودجه، کارکنان و اطلاعات، همچنین راه‌اندازی پردیس‌های خارج از کشور و عضویت در انجمن‌های بین‌المللی بود؛ در بعد آموزش عمدتاً شامل امکانات فناورانه آموزش از قبیل فناوری‌های نوین تدریس، آموزش مجازی و خدمات آموزش از راه دور بود و در بعد پژوهش نیز آزمایشگاه‌های مدرن و مجهز، گسترش دامنه جغرافیایی تحقیقات، جلب حمایت مالی بین‌المللی و افزایش هم‌افزایی دانشگاه‌های جهان بیشتر مورد توجه قرار گرفته بود.

چان^۱ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «بین‌المللی‌سازی و دانشگاه‌ها در تایوان: سیاست‌ها، رویه‌ها و چشم‌اندازها» به استراتژی‌های سازمانی اتخاذشده توسط دانشگاه‌های تایوان در جهت بین‌المللی شدن پرداخته است. در همین راستا ۴ بعد و ۱۶ شاخص در این مطالعه شناسایی شدند. ابعاد یافت شده شامل حاکمیت، عملیات، خدمات و منابع انسانی بودند و برای هر بعد چند شاخص تعریف شدند. برای مثال، در بعد حاکمیت شاخص شناخت ابعاد بین‌المللی در بیانیه‌های مأموریت/رسالت؛ در بعد عملیات ساختار سازمانی مناسب؛ در بعد خدمات خدمات پشتیبانی دانشجویی برای دانشجویان ورودی و خروجی مانند برنامه‌های توجیهی، مشاوره، آموزش بین فرهنگی و مشاوره ویزا؛ و در بعد منابع انسانی رویه‌های استخدام و انتخاب که تخصص بین‌المللی را به رسمیت می‌شناسند، شناسایی شدند.

واتاب و اوتا^۲ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «توسعه یک سیستم قابل مدیریت از شاخص‌های بین‌المللی‌سازی برای دانشگاه‌های آسیا» سیستمی از شاخص‌های بین‌المللی‌سازی را بر اساس تحلیل تحقیقات تجربی با هدف دانشگاه‌های آسیا پیشنهاد کردند. سیستم حاصل نه تنها نظرات کارشناسان دانشگاهی بلکه دیدگاه کاربران بالقوه آن، مدیران دانشگاه‌های آسیایی را نیز منعکس می‌کند. در همین راستا دو نظرسنجی، یکی در ژاپن و دیگری در آسیا، برای شناسایی شاخص‌های مهم برای سنجش بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها انجام گرفت. تجزیه و تحلیل این نظرسنجی‌ها به ۲۴ شاخص بین‌المللی‌سازی اصلی منجر شد که در شش بعد کلیدی بین‌المللی‌سازی دانشگاه طبقه‌بندی شدند. این شش بعد کلیدی شامل استراتژی و حاکمیت، خصوصیات دانشجویان و کارکنان، آموزش و یادگیری، خدمات دانشجویی، پژوهش و تضمین کیفیت است.

بران زاس^۳ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «بین‌المللی‌سازی مجازی در آموزش عالی؛ یک مدل مفهومی برای

1. Chan
2. Watabe & Ota
3. Bruhn- Zass

بین‌المللی شدن آلمان در دوران همه‌گیری کووید ۱۹» نشان داد که همه‌گیری کووید-۱۹ باعث اختلال بی‌سابقه‌ای در فعالیت‌های بین‌المللی مؤسسات آموزش عالی شده است و با توجه به محدودیت‌های گسترده‌ای که همه‌گیری ایجاد کرده است، کنفرانس‌های آنلاین و تبادل مجازی از جایگاه فرعی به جریان اصلی بین‌المللی سازی تبدیل شده است.

لانرت و درینی^۱ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای با عنوان «بین‌المللی شدن در آموزش عالی مجارستان؛ تحولات اخیر و عوامل دستیابی به دید بهتر جهانی» مجموعه‌ای از ابعاد و مراحل اصلی بین‌المللی شدن در آموزش عالی را گردآوری کرده‌اند. در همین راستا آنها نشان دادند اگر ابعاد تحلیل (داخلی- بیرونی و کمی- کیفی) درهم آمیخته شود، چهار مرحله بین‌المللی شدن به وقوع خواهد پیوست که اول، شامل استفاده از ادبیات خارجی در دوره‌های مجارستانی، بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی و دوره‌های زبان‌های خارجی است؛ دوم، تحرک کارکنان و آموزش فراملی است؛ سوم، پژوهش بین‌المللی- توسعه- نوآوری- ثبت اختراع بین‌المللی؛ و چهارم و در نهایت تحرک دانشجویان است.

منشگر و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «ارائه الگوی بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مناطق آزاد کشور بر اساس رویکرد داده‌بنیاد» به ارائه الگوی بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در ۷ منطقه آزاد کشور (کیش، قشم، انزلی، ارس، ماکو، اروند، چابهار) پرداخته‌اند. بر اساس یافته‌های به دست آمده از این پژوهش، ابعاد و مؤلفه‌های اصلی بین‌المللی سازی آموزش عالی عبارت‌اند از: ابعاد سیاسی و حکومتی، مدیریتی و انسانی، ساختاری و سازمانی، اقتصادی و مالی، فرهنگی و اجتماعی، آموزشی و پژوهشی، ارتباطی و اطلاع‌رسانی، جهانی و منطقه‌ای. همچنین در این پژوهش ۸ عامل به عنوان شرایط علی و زمینه‌ای تأثیرگذار بر بین‌المللی سازی، ۸ عامل به عنوان مانع ایجاد دانشگاه بین‌المللی به عنوان شرایط مداخله‌گر، ۵ راهبرد بین‌المللی سازی و ۱۰ پیامد حاصل از بین‌المللی سازی آموزش عالی در مناطق آزاد کشور شناسایی شد.

نظری (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی موانع و راهبردهای بین‌المللی سازی دانشگاه فرهنگیان» نشان داد که عوامل فرهنگی، آموزشی، پژوهشی، ساختاری و تجهیزاتی به عنوان موانع بین‌المللی سازی دانشگاه مطرح هستند. همچنین اولویت‌های راهبردهای بین‌المللی سازی دانشگاه نشان داد که راهبرد سیاست‌گذاری، ارتباطی، دانشگاهی و حمایتی به ترتیب بیشترین نقش را در بین‌المللی سازی دانشگاه دارند.

موسوی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «واکاوای پیامدهای درون و برون‌دانشگاهی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های دولتی منتخب کشور» پیامدهای بین‌المللی سازی در دانشگاه‌های ایران را بررسی کرده‌اند. این پیامدها در دو بعد درون‌دانشگاهی و برون‌دانشگاهی با توجه به شرایط علی، زمینه‌ای، شرایط واسطه‌ای و

1. Lannert & Derényi

راهبردها تدوین شد؛ به این صورت که شرایط علی در دو سطح جهانی و ملی؛ شرایط زمینه‌ای در چهار حوزه فرهنگی - ساختاری، مدیریتی - ساختاری، مالی - تجهیزاتی، علمی - حرفه‌ای؛ شرایط واسطه‌ای در سه بعد مفهومی، ساختاری و کارکردی؛ راهبردها در سه حوزه آموزش، پژوهش و خدمات و در نهایت پیامدها در دو بعد درون و برون‌دانشگاهی شناسایی شد.

هدف‌ها و پرسش‌های پژوهش

هدف از اجرای پژوهش حاضر، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها است. بنابراین پرسش پژوهش به این صورت مطرح می‌شود که ابعاد و مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها کدام‌اند؟

روش پژوهش

مقاله حاضر به دنبال شناسایی «ابعاد، مؤلفه‌ها و مصادیق بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها» با استفاده از روش مرور سیستماتیک (فرا ترکیب) است. مرور سیستماتیک یک روش علمی پژوهش است که برای تلخیص نظریات پیشین و مرور ادبیات و مبانی نظری به کار برده می‌شود. مرور سیستماتیک با ترکیب کردن مطالعات به حجم نمونه بالاتری می‌رسد بنابراین می‌تواند با توان بالاتری موضوع را بررسی کرده و در نهایت نتیجه‌گیری بهتری ارائه دهد (رجب‌زاده قطری، ۱۳۹۳). طبق این تکنیک، مرور دقیق و عمیقی از ادبیات پژوهش در مورد موضوع بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها انجام می‌شود و در نهایت یافته‌های پژوهش‌های کیفی و کمی مرتبط را با هم ادغام می‌نماید.

بر اساس این روش، نخست حیطة و کلیدواژه‌های مورد بررسی و معیارهای ورود یا عدم ورود پژوهش‌ها به بررسی مشخص شده و در نهایت پژوهش‌های مورد تأیید وارد بحث و بررسی شدند (زاواکی ریچر و همکاران، ۲۰۲۰).

در اجرای این پژوهش از استراتژی جستجوی سه مرحله‌ای استفاده شد که شامل استراتژی جستجو در منابع فارسی و استراتژی جستجو در منابع انگلیسی (جستجو در عنوان، چکیده و کلیدواژه‌های مقاله‌ها) بود. بدین منظور برای مقاله‌های خارجی، مقاله‌های دارای بیشترین ارتباط با کلیدواژه‌های «Internationalization»، «Globalization»، «Higher education» از منابع اطلاعاتی scholar, Springer, Emerald, sciencedirect, elsevier, Google. بازه زمانی انتخاب‌شده برای جستجو، مقاله‌های منتشر شده بین سال‌های ۱۹۸۳ تا ۲۰۲۲ بود.

مقاله‌های داخلی نیز با استفاده از کلیدواژه‌های «بین‌المللی‌سازی»، «آموزش عالی» و «جهانی شدن» در پایگاه‌های داخلی پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir)، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID.ir)، پایگاه مجلات تخصصی نور (noormags.com)، گوگل اسکولار، پایگاه پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

(irandoc.ac.ir) و بانک اطلاعات نشریات کشور (magiran.com)، بدون در نظر گرفتن بازه زمانی خاصی برای انتشار مقاله‌ها جستجو شدند.

معیارهای ورود پژوهش‌ها به مطالعه حاضر عبارت بودند از: مقاله‌های علمی که در پایگاه داده مورد بررسی متن کامل آنها در دسترس بوده است، مقاله‌هایی که در بازه زمانی ۱۹۸۳ تا ۲۰۲۲ به چاپ رسیده باشند (برای مقالات انگلیسی) و مقاله‌هایی که به‌طور واضح به موضوع مورد بررسی در پژوهش پرداخته باشند. همچنین معیارهای خروج از مطالعه عبارت بودند از: دسترسی نداشتن به متن کامل مقاله، مقاله‌هایی که از نظر محتوا نامرتب با موضوع پژوهش بودند و مقاله‌هایی که در پایگاه داده مختلف انتشار یافته و تکراری بوده‌اند. پس از حذف مقاله‌هایی که معیارهای ورود به مطالعه را نداشتند، متن کامل تمام مقاله‌هایی که واجد معیارهای ورود به مطالعه بودند، تهیه و بررسی شدند. همچنین مطالعات تکراری و نامرتب کنار گذاشته شدند.

بنابراین در مورد مقاله‌های انگلیسی ابتدا ۱۰۰ مقاله، انتخاب و بررسی شدند که ۳۲ مورد از آنها تکراری بودند و از مجموع ۶۸ مقاله، ۴۴ مقاله به دلیل عدم اشاره صریح به موضوع مورد مطالعه از فرایند مطالعه کنار گذاشته شدند. در نهایت تعداد ۲۴ مقاله مناسب به‌منظور تحلیل و بررسی انتخاب شدند. در مورد مقاله‌های فارسی نیز پس از حذف ۵ مقاله تکراری و ۶ مقاله نامرتب، ۱۱ مقاله به‌منظور تحلیل و بررسی انتخاب شدند. در مجموع ۳۵ مقاله مرتبط با بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها به دست آمد و وارد فرایند پژوهش شد. تکنیک تجزیه و تحلیل پژوهش حاضر، روش شش‌گامی ساندلوسکی و باروسو در مورد مرور سیستماتیک (فرا ترکیب) است که نوعی مطالعه کیفی است و برای یکپارچه‌سازی چندین مطالعه برای ایجاد یافته‌های جدید و تفسیر آنها به کار می‌رود (زیمرا، ۲۰۰۶).

لازم به ذکر است در تکمیل اطلاعات به‌دست‌آمده از مقاله‌های از مطرح‌ترین چک‌لیست‌های سنجش بین‌المللی‌سازی نایت و دی ویت (۱۹۹۹)، پیچ (۲۰۰۴)، اشای زاوا (۲۰۰۶)، واتبی (۲۰۱۰) و سنجش بین‌المللی‌سازی مؤسسات آموزش عالی (مرکز توسعه آموزش عالی، ۲۰۰۷) استفاده شده است. همچنین از پنل آینده بین‌المللی شدن آموزش عالی در جهان متعلق به میز آینده پژوهی آموزش عالی نیز اطلاعاتی به دست آمد و تعدادی از مؤلفه‌ها و مصادیق نیز طی گفتگوهای صورت گرفته با دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه فردوسی مشهد به پژوهش اضافه شد.

در ادامه، به گام‌های اجرای پژوهش به تفصیل اشاره شده است:

گام اول: تنظیم پرسش پژوهش

ابعاد و مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی دانشگاه کدام‌اند؟

برای تنظیم پرسش پژوهش از پارامترهای: جامعه مورد مطالعه (مقاله‌ها، پایان‌نامه‌های علمی - پژوهشی،

مقاله‌های همایشی، کتاب‌ها)، چه چیزی (استنتاج ابعاد، مؤلفه‌ها و مصادیق بین‌المللی‌سازی دانشگاه)، چه موقع (بدون بازه زمانی برای منابع فارسی و ۱۹۸۳ تا ۲۰۲۲ برای منابع انگلیسی) و چگونه روش (روش باروسو و ساندلوسکی) استفاده شده است.

گام دوم: مرور نظام‌مند ادبیات

در این مرحله، جستجوی نظام‌مند از مقاله‌های منتشر شده در ژورنال‌های مختلف متمرکز شده و واژگان کلیدی مرتبط انتخاب شده‌اند. به منظور پاسخ‌دهی به پرسش‌های پژوهش در گام نخست، واژه‌های زیر از پنج پایگاه داده انگلیسی‌زبان و شش پایگاه داده فارسی‌زبان با کلمات کلیدی تعریف شده، بدون بازه زمانی برای مقاله‌های فارسی و بین سال‌های ۱۹۸۳ میلادی تا ۲۰۲۲ برای مقاله‌های انگلیسی مورد جستجو و بررسی قرار گرفتند.

جدول (۲) واژه‌های جستجو

فارسی	انگلیسی
بین‌المللی‌سازی	Internationalization
آموزش عالی	Higher education
جهانی شدن	Globalization

جدول (۳) پایگاه‌های مورد جستجو

فارسی	انگلیسی
پایگاه مجلات تخصصی نور (نور مگز)	Emerald
پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (سید)	Science Direct
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران	Googlescholar
گوگل اسکولار	elsevier
بانک اطلاعات نشریات کشور	Springer
پایگاه‌های داخلی پرتال جامع علوم انسانی	

گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

نمودار زیر فرایند جستجو و انتخاب متون مناسب را بر اساس عنوان، چکیده و محتوای مقاله‌های ارزیابی شده نشان می‌دهد.



نمودار ۱: الگوریتم انتخاب مقاله‌های نهایی

گام چهارم: استخراج نتایج

اطلاعات مقاله‌ها بر اساس مرجع مربوط به هر مقاله شامل نام و نام خانوادگی نویسنده، به همراه سال انتشار مقاله و اجزای هماهنگی بیان شده در هر مقاله طبقه‌بندی شد. نتایج به‌دست‌آمده از این مرحله در جدول (۴) نشان داده شده است.

جدول (۴) عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها

ردیف	نام محقق	سال	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها
۱	احمدزاده و همکاران	۲۰۲۲	در بعد مدیریتی مربوط به در دسترس بودن منابع کافی شامل امکانات، فضای فیزیکی، بودجه، کارکنان، اطلاعات، راه‌اندازی پردیس‌های خارج از کشور و عضویت در انجمن‌های بین‌المللی؛ در بعد آموزش شامل امکانات فناورانه آموزش از قبیل فناوری‌های نوین تدریس، آموزش مجازی و خدمات آموزش از راه دور و در بعد پژوهش آزمایشگاه‌های مدرن و مجهز، گسترش دامنه جغرافیایی تحقیقات، جلب حمایت مالی بین‌المللی و افزایش هم‌افزایی دانشگاه‌های جهان
۲	چان	۲۰۲۱	در بعد حاکمیت شاخص شناخت ابعاد بین‌المللی در بیانیه‌های مأموریت/ رسالت، در بعد عملیات ساختار سازمانی مناسب، در بعد خدمات، خدمات پشتیبانی دانشجویی برای دانشجویان ورودی و خروجی مانند برنامه‌های توجیهی، مشاوره، آموزش بین فرهنگی و مشاوره ویزا و در بعد منابع انسانی رویه‌های استخدام و انتخاب که تخصص بین‌المللی را به رسمیت می‌شناسند
۳	کیورودا	۲۰۲۰	فرصت‌های مطالعاتی، توسعه دانش و مهارت دانشجویان در راستای بین‌المللی‌سازی، برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی بین‌المللی، مقاله‌ها و تولیدات علمی دانشگاه در سطح بین‌المللی، همکاری‌های بین‌المللی

ردیف	نام محقق	سال	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها
۴	آگتاش و خادرا	۲۰۱۹	فرصت‌های مطالعاتی، تبادلات دانشجویی در سطح بین‌المللی، بین‌المللی‌سازی برنامه درسی، تبادلات علمی و پژوهشی با سایر دانشگاه‌های خارجی
۵	کرسی و همکاران	۲۰۱۶	گسترش فرصت و برنامه‌های مطالعاتی برای دانشجویان، جذب پژوهشگر پسادکتری از خارج از کشور، قراردادهای و توافقنامه‌های بین‌المللی
۶	نایت	۲۰۱۳	روابط خارجی، کمک به توسعه، تجارت، اشتغال، علم و فناوری، میراث و فرهنگ، آموزش، توسعه اجتماعی، صنعت و تجارت، صدور مجوز، اعتبارنامه، تأمین مالی، مقررات آموزشی، تحصیل در خارج از کشور، اشتغال دانشجویان، ارتباطات و مشارکت‌های بین‌المللی، خدمات آموزشی برون‌مرزی، فرصت‌های مطالعاتی خارج از کشور، تضمین کیفیت، برنامه‌ریزی، تأمین مالی، نیروی انسانی، توسعه دانشکده‌ها، مجوز ثبت نام و پذیرش، پژوهش، برنامه درسی، حمایت‌های دانشجویی، پروژه، قراردادهای
۷	هاردن	۲۰۱۰	برنامه‌ها و فعالیت‌های فوق برنامه، فرصت‌های اعضای هیئت علمی، حمایت مؤسسه‌ای
۸	بروس	۲۰۰۹	وجود کارکنان توانمند، رهبری حرفه‌ای، فعالیت‌های بین‌المللی، ساختار سازمانی منسجم
۹	جکسون	۲۰۰۸	آموزش زبان خارجی، برنامه‌های درسی جهانی‌شده
۱۰	نایت	۲۰۰۴	توسعه منابع انسانی، رشد و توسعه کارکنان، مهارت‌ها و شایستگی‌های دانشجویان، رشد و توسعه دانشجویان، تأسیس شعبه‌های دانشگاهی در خارج از کشور، برنامه‌های آموزشی و درسی، رشد و توسعه فرهنگی و اجتماعی و غیره، تنوع فرهنگی، ارتباطات و شبکه‌های سازمانی، توافقی‌های بین‌المللی بیشتر
۱۱	نایت	۲۰۰۳	نیروی انسانی، آموزش به زبان‌های بین‌المللی مثل انگلیسی و فرانسه علاوه بر زبان رسمی کشورها، افزایش ظرفیت تناظر و امکان معادل‌سازی و تبادل در صلاحیت‌ها و مدارک و مدارج علمی
۱۲	ژا	۲۰۰۳	فرایند آموزش/ یادگیری، آموزش بین فرهنگی، رویدادهای بین‌المللی و بین فرهنگی دانشگاه، ارتباط با گروه‌های فرهنگی مبتنی بر جامعه، خدمات اجتماعی و پروژه‌های بین فرهنگی
۱۳	دویت	۲۰۰۲	مشوق‌ها، به رسمیت شناختن و جوایز برای مشارکت کارکنان، مشوق‌ها، به رسمیت شناختن و جوایز برای مشارکت اعضای هیئت علمی، آگاهی دادن به دانشجویان، کارکنان و اعضای هیئت علمی در مورد اهمیت و فایده بین‌المللی‌سازی، ایجاد تعهد در استادان، دانشجویان، کارکنان و مدیران، شناسایی نیازها و منابع، هدف‌ها و اولویت‌ها
۱۴	رادزکی	۲۰۰۰	تدارک امکانات برای تشویق کارکنان به آموختن زبان خارجی، همکاری با استادان یا پژوهشگران خارجی در مؤسسات خارجی یا داخلی، سفرهای خارجی در ارتباط با موضوع‌های پژوهشی برای تحرک دانشجویان، گسترش فرصت‌های مطالعاتی خارج از کشور به وسیله اعطای اعتبار برای دانشجویان، آموزش اجباری زبان دوم به همه دانشجویان و فراهم کردن زمینه‌های یادگیری زبان برای دانشجویان بین‌المللی، توسعه توانایی‌های زبانی به وسیله معرفی یک زبان اجباری در همه برنامه‌های تحصیلی، تحرک فیزیکی دانشجویان به شکل مطالعه در خارج از کشور (مطالعه دوره‌ای که به طور معمول یک سال تحصیلی یا یک نیمسال تحصیلی طول می‌کشد)، تدوین الگوهای نوین یا درون‌دادهای تازه برای برنامه‌های موجود، به طور مثال، برگزاری دوره آموزشی که برای فعالیت‌های چندملیتی استفاده می‌شود، تعهد سازمانی برای بین‌المللی‌سازی (خط‌مشی‌ها، راهبرد، توزیع منابع و طرح‌های عملیاتی بین‌المللی)، تأسیس شبکه‌های خارجی با دیگر مؤسسات در سطح دانشگاهی، دانشکده‌ای، سازمانی یا انفرادی، خواهرخواندگی دائمی با مؤسسات خارجی بر اساس تحقیقات مشترک، تسهیل در روند اخذ ویزای دانشجویان، تخصیص منابع مالی به اعضای هیئت علمی برای شرکت در همایش‌ها، هم‌اندیشی‌ها، کنگره‌ها و کارگاه‌های بین‌المللی، دسترسی به منابع مالی خارجی برای حمایت از فعالیت‌ها، نظارت و بازبینی دوره‌ای

ردیف	نام محقق	سال	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها
۱۵	مانینگ	۱۹۹۸	پاداش دادن و تأیید برای مشارکت کارکنان، پاداش دادن و تأیید اعضای هیئت علمی، اداره و ساختارهای اداری، آگاهی دادن به دانشجویان، کارکنان و اعضای هیئت علمی در مورد اهمیت و فایده بین‌المللی‌سازی، ایجاد تعهد در روند تلفیق بعد بین‌المللی در آموزش و تدریس، عملکردهای پژوهشی و خدماتی دانشگاه، ارزیابی و ارتقای مستمر کیفیت و تأثیر جنبه‌های مختلف روند بین‌المللی‌سازی
۱۶	واندی	۱۹۹۶	تحرك دانشجویان، تحرك استادان، توسعه برنامه درسی
۱۷	نایت	۱۹۹۵	پاداش دادن و تأیید اعضای هیئت علمی، ارزیابی و ارتقای مستمر کیفیت و تأثیر جنبه‌های مختلف روند بین‌المللی‌سازی
۱۸	نایت	۱۹۹۴	ایجاد آگاهی در استادان، دانشجویان، کارکنان و مدیران درباره اهمیت بین‌المللی‌سازی، ایجاد آگاهی در جامعه از هدفها و مزایا و ضرورت بین‌المللی‌سازی، ایجاد تعهد در استادان، دانشجویان، کارکنان و مدیران، اتخاذ استراتژی جامع در مورد بین‌المللی بر اساس نیازها، اتخاذ استراتژی جامع در مورد بین‌المللی بر اساس هدفها، اتخاذ استراتژی جامع در مورد بین‌المللی بر اساس انتظارات اجرای استراتژی‌های بین‌المللی شدن، ارزیابی مستمر، تقویت انگیزه ذی‌نفعان
۱۹	فرانسیس	۱۹۹۳	توسعه کارکنان در زمینه بین‌المللی‌سازی، دانشجویان بین‌المللی، برنامه درسی، همکاری‌های بین‌المللی
۲۰	نورفیت و ویلکاکس	۱۹۹۲	جذب دانشجویان خارجی، تبادل دانشجو، برنامه درسی بین‌المللی
۲۱	اسکات ^۱	۱۹۹۲	توسعه برنامه درسی، تلفیق در برنامه درسی، پیوند زمینه‌های فرهنگی و بین‌المللی، بیان هدفها
۲۲	اگنر	۱۹۹۲	تبادل دانشجویان، زبان خارجی، برنامه درسی، همکاری‌های علمی
۲۳	هراری	۱۹۸۹	توسعه برنامه درسی، تبادلات بین‌المللی، حمایت داخلی، تعهد مدیران
۲۴	کلر	۱۹۸۳	بازاریابی بین‌المللی برای جذب دانشجویان، آموزش به زبان‌های مختلف، طراحی برنامه‌های چندفرهنگی، روابط عمومی، تبلیغات
۲۵	ستوده‌فر و همکاران	۱۳۹۸	توانمندسازی نیروی انسانی، انگیزش نیروی انسانی، تولید و نشر علم، برنامه‌های درسی و آموزشی، تعاملات فرهنگی، فناوری و تجهیزات آموزشی، رقابت برای کسب منابع، تعاملات دیپلماتیک بین‌المللی، موقعیت جغرافیایی و منطقه‌ای دانشگاه
۲۶	ضیاء و همکاران	۱۳۹۸	اصلاح قوانین و آیین‌نامه‌ها در حوزه بین‌الملل، توسعه ساختار دانشگاهی در حوزه بین‌الملل، تقویت آموزش زبان انگلیسی برای ارتباطات بین‌الملل، تقویت سیاست‌ها و استراتژی‌ها در حوزه بین‌الملل، تقویت روابط دیپلماتیک بین‌الملل
۲۷	حسینی و همکاران	۱۳۹۸	رهبری انعطاف‌پذیر، ساختار، راهبردهای سیاسی، راهبردهای دانشگاهی، راهبردهای ارتباطی، ایجاد تشکیلات ویژه
۲۸	موسوی و همکاران	۱۳۹۷	نیروی انسانی متخصص، فاکتورهای تشویقی استادان، تبادل استاد در سطح بین‌المللی، تبادل دانشجو در سطح بین‌المللی، تدریس به زبان انگلیسی، استانداردسازی منابع و روش‌های تدریس، تمرکز بر رشته‌های جدید و پرمخاطب، موافقت‌نامه‌های تحقیقاتی بین‌المللی، مشارکت در شبکه‌های بین‌المللی، ارتباطات بین دانشگاه‌ها، تعاملات بین‌المللی، زیرساخت‌های دانشگاه، وضعیت سیاسی، رابطه با سایر کشورها، وضعیت اقتصادی، وضعیت فرهنگی

ردیف	نام محقق	سال	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها
۲۹	جعفری و همکاران	۱۳۹۷	تربیت کارکنان از لحاظ آشنایی با زبان خارجی، تربیت نیروی کار بین‌المللی، اعطای فرصت مطالعاتی به استادان، تبادل استاد با دانشگاه‌های دیگر، تسلط مدرسان به زبان انگلیسی، جذب دانشجوی خارجی نخبه، تبادل دانشجو با دانشگاه‌های دیگر، تعامل دانشجوی ایرانی با دانشجوی خارجی، فرصت‌های مطالعاتی برای دانشجویان، تأسیس شعبه‌های دانشگاهی، برنامه درسی به زبان بین‌المللی، تبادل دانش و نظریه (شناخت بهتر دانش بومی و عرضه آن به جهان)، عرضه برنامه‌های آموزشی مجازی بین‌المللی، محتوای درسی بین‌المللی، محتواهای علمی در سطح استانداردهای بین‌المللی، ادغام ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و یا تطبیقی با دوره‌های تحصیلی موجود، اجرای پژوهش‌های علمی مشترک، طرح‌های پژوهشی مشترک، سمینارها و اجلاس‌های مشترک، انتقال نظریات و دیدگاه‌ها از دانشگاه‌های خارج به داخل کشور، تبادل پژوهشگر با دانشگاه‌های دیگر، شکل‌گیری فضای بین فرهنگی در دانشگاه، ادغام بعد بین فرهنگی در برنامه درسی، آگاهی‌بخشی در زمینه بین‌المللی شدن، درک ارزش بین‌المللی شدن در دانشگاه‌ها، بین فرهنگی شدن دانشگاه، پذیرش تنوع فرهنگی، تربیت کارکنان از لحاظ آشنایی با نحوه برخورد با دانشجوی خارجی، تفاهم‌نامه‌ها، ادغام پژوهشگران و دانشجویان مهمان در فعالیت‌های علمی و پژوهشی دانشگاه، شرکت در اجلاس‌های علمی بین‌المللی، پذیرایی و خوابگاه مناسب برای دانشجوی خارجی، فضا و زیرساخت‌های دانشگاه در سطح استانداردهای بین‌المللی، چندزبانه بودن سایت دانشگاه، سهولت در فراهم کردن روایت، سیاست‌گذاری شفاف در زمینه بین‌المللی، داشتن آزادی عمل و استقلال دانشگاهی، تعامل دیپلماتیک با دنیا
۳۰	نیک‌بین و همکاران	۱۳۹۶	ساختار دانشگاه، تصویرسازی فرهنگی - علمی، ترویج خودآگاهی فرهنگی، ترویج شناخت فرهنگی، ترویج پذیرش تنوع فرهنگی، ترویج دیگرپذیری و مدارای فرهنگی، برگزاری مراسم فرهنگی دیگر کشورها برای گسترش تنوع فرهنگی، تعهد به بین‌المللی شدن، تعاملات علمی - فرهنگی و بین‌المللی، انعطاف ساختارهای مدیریتی، جایگزینی نگاه سطحی و آماری مدیران به بین‌المللی شدن با نگاه عمیق و راهبردی، توجه به نهادهای آموزش عالی در ارتباط با بین‌المللی شدن، فضای مساعد دیپلماتیک
۳۱	زمانی‌منش و همکاران	۱۳۹۶	آموزش و توسعه کارکنان بر مبنای معیارهای بین‌المللی، توسعه استعداد کارکنان در جهت بین‌المللی‌سازی، جذب و گمارش کارکنانی با صلاحیت‌های بین‌المللی، فرصت مطالعاتی استادان، ارتقا و پاداش برای مشارکت در بین‌المللی‌سازی، تبادلات کوتاه‌مدت و بلندمدت استادان، تبادلات کوتاه‌مدت و بلندمدت دانشجویان، گسترش دفتر امور دانشجویان بین‌المللی، استفاده از زبان‌های خارجی (به‌ویژه انگلیسی)، گسترش برنامه‌های دو مدرک‌گرایی بین‌المللی، دوره‌های آموزشی بین‌المللی، روش‌های تدریس و ارزشیابی بین‌المللی، بازبینی برنامه‌های درسی بر اساس معیارهای بین‌المللی، ارائه خدمات مشاوره‌ای و درسی برای دانش‌پژوهان خارجی، شرکت در پروژه‌های مشترک بین‌المللی، برگزاری کنفرانس و سمینارهای بین‌المللی، نشریات و مجلات بین‌المللی معتبر دانشگاه، وضعیت دانشگاه در چاپ مقاله‌های بین‌المللی، وضعیت دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی، برگزاری کارگاه‌های علمی با حضور دانش‌پژوهان خارجی، پرهیز از تعصبات نژادی، مذهبی و قومی، تشکیل و گسترش انجمن‌های علمی بین‌المللی، برگزاری جشنواره‌های فرهنگی بین‌المللی، گسترش همکاری علمی از طریق گسترش پردیس‌های بین‌المللی، تفاهم‌نامه‌های علمی بین‌المللی، بازدیدهای استادان و پژوهشگران بین‌المللی، گسترش برنامه‌های خواهرخواندگی، وسایل آزمایشگاهی مجهز و به‌روز شده، مکان و فضای مطابق با استانداردهای بین‌المللی، وسایل و تجهیزات آموزشی مدرن در کلاس‌های درس، تجهیزات و امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، اختصاص بودجه ویژه برای بین‌المللی‌سازی، اظهار تعهد رؤسا و مدیران ارشد به بین‌المللی‌سازی، رسالت دانشگاه (نخبه‌پروری یا جامع شدن)، رسمیت یافتن بین‌المللی‌سازی در رسالت و مأموریت دانشگاه، فضای سیاسی و امنیتی حاکم بر کشور، وضعیت تعاملات و روابط سیاسی کشور با سایر کشورها، وضعیت صدور ویزا و روایت، نقش بین‌المللی‌سازی در گفتمان‌های جناح‌های سیاسی، رشد اقتصادی کشور، جایگاه دیپلماسی علمی در مراکز قدرت، جذابیت فرهنگی و اجتماعی کشور برای دانش‌پژوهان خارجی، سطح انعطاف‌پذیری فرهنگی مردم، زبان رسمی کشور، فرصت‌های آموزشی کشورهای منطقه، فناوری‌های نوین و شبکه‌های اجتماعی، نظارت سالانه بر فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه

ردیف	نام محقق	سال	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها
۳۲	شریفی و همکاران	۱۳۹۵	توسعه مهارت‌ها و دانش کارکنان در زمینه بین‌المللی‌سازی، تسهیل و گسترش استخدام استادان بین‌المللی، تبادل دانشجویان با دانشگاه‌های سایر کشورها، تبادل دانشجویان با دانشگاه‌های سایر کشورها، مقررات‌زدایی و دموکراتیک بودن ساختار دانشگاه (ساختار سازمانی منعطف)، تغییر در ساختار، قوانین و مقررات آموزشی، اعطای آزادی عمل به دانشگاه‌ها در زمینه جذب و گزینش دانشجو، ارائه برنامه درسی بین‌المللی، استفاده از شیوه‌های نوین یاددهی و یادگیری، شرکت دانشگاه در رویدادهای بین‌المللی، سیستم اطلاع‌رسانی جامع، توسعه تسهیلات و خدمات رفاهی برای دانشجویان، توسعه امکانات و تسهیلات لازم در حوزه فناوری اطلاعات، رفع مرزهای دشوار فرهنگی و لزوم پذیرندگی فرهنگی دانشجوی خارجی در جامعه (فهم فرهنگی)، تسهیل ورود و خروج محقق و دانشجوی خارجی، حمایت مالی مستمر از فرایند فراملی شدن دانشگاه، تعهد رهبران ارشد، یکپارچگی نهادهای تصمیم‌گیرنده در ارتباط با دانشگاه‌ها
۳۳	سلیمی و همکاران	۱۳۹۳	آموزش به زبان‌های علمی دنیا به‌خصوص زبان انگلیسی، آموزش به‌صورت آنلاین و مجازی، بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی، تدریس و پژوهش دانشگاهی، برگزاری کنفرانس‌ها و کارگاه‌های بین‌المللی در دانشگاه‌ها، وجود نشریات و مجلات بین‌المللی در دانشگاه‌ها، انتشار آثار علمی در زمینه بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، گسترش توافقی‌نامه‌های تحقیقاتی بین‌المللی، تلاش در جهت ایجاد فضای چندفرهنگی در دانشگاه‌ها، آموزش چندفرهنگی در دانشگاه، هماهنگی بین ارزش‌های فرهنگی و سیاسی کشور و سیاست بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، گسترش همکاری علمی با کشورهای دیگر، تجهیز دانشگاه به وسایل آزمایشگاهی به‌روز شده، افزایش بودجه دانشگاه‌ها در راستای بین‌المللی شدن آنها، تدوین سیاست‌هایی برای حمایت از بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها
۳۴	خراسانی و زمانی‌منش	۱۳۹۱	اعطای کمک‌هزینه تحصیلی به دانشجویان بین‌المللی، آموزش به زبان‌های علمی دنیا به‌خصوص زبان انگلیسی، آموزش به‌صورت آنلاین و مجازی، بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی، تدریس و پژوهش دانشگاهی، تلاش در جهت ایجاد فضای چندفرهنگی در دانشگاه، گسترش همکاری علمی با کشورهای دیگر، گسترش توافقی‌نامه‌های تحقیقاتی بین‌المللی، تبادل اطلاعات با دانشگاه‌های کشورهای دیگر درباره بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، تجهیز دانشگاه به وسایل آزمایشگاهی به‌روز شده، افزایش بودجه دانشگاه‌ها در راستای بین‌المللی شدن آنها، تدوین سیاست‌هایی برای حمایت از بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، گسترش سیاست‌های اعطای استقلال به دانشگاه‌ها، داشتن روابط سیاسی و دیپلماتیک مطلوب با کشورهای زیاد
۳۵	اردکانی و همکاران	۱۳۹۱	همکاری‌های بین‌المللی، تیم هیئت علمی با صلاحیت جهانی، مطابقت مدرک با سیستم تعلیم و تربیت فراملیتی، توسعه روش‌های انتخاب دانشجویان بین‌المللی، تدوین دوره‌های تحصیل مشترک، تقویت منابع مالی و انسانی دانشگاه، تعلیم و تربیت دانشجویان

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌ها

در این مرحله برای تمامی متغیرهای استخراج‌شده، کدهای باز در نظر گرفته شد، سپس بر اساس آنها کدهای محوری مربوط مشخص شدند. بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته و تحلیل محتوای مقاله‌ها در مجموع ۱۲ کد محوری و ۳۸ کد باز برای مؤلفه‌های بین‌المللی‌سازی دانشگاه کشف و برچسب‌گذاری شدند. یافته‌ها در این مرحله نشان داد در مطالعات گذشته تاکنون چنین مطالعه نظام‌مندی انجام نگرفته است و هر یک از مطالعات پیشین، فقط به جنبه‌ای ویژه از بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها توجه داشته‌اند.

جدول (۵) کدها و منابع اطلاعاتی

منابع	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه	کدهای محوری
		کارکنان
		منابع انسانی
چان، ۲۰۲۱؛ بروس ۲۰۰۹؛ نایت، ۲۰۰۴؛ نایت، ۲۰۰۳؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ فرانسویس ^۱ ۱۹۹۳؛ چکلیست پیچ ۲۰۰۵؛ ستوده‌فر و همکاران ۱۳۹۸؛ موسوی و همکاران ۱۳۹۷؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۵؛ آینده‌پژوهی	توسعه دانش و مهارت کارکنان در راستای بین‌المللی‌سازی، جذب و به‌کارگیری کارکنان توانمند در حوزه بین‌المللی	اعضای هیئت علمی
کیورودا، ۲۰۲۰؛ آگتاش و خادرا ^۲ ، ۲۰۱۹؛ هارد، ۲۰۱۰؛ جکسون ^۳ ، ۲۰۰۸؛ چکلیست پیچ ۲۰۰۵؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۷؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه؛ اردکانی و همکاران، ۱۳۹۱؛ آینده‌پژوهی	جذب و همکاری با اعضای هیئت علمی بین‌المللی، فرصت‌های مطالعاتی، تبادل استادان در سطح بین‌المللی، دانش‌افزایی اعضای هیئت علمی در راستای بین‌المللی‌سازی	
کیورودا، ۲۰۲۰؛ فرانسویس ۱۹۹۳؛ نورفیت و ویلکاکس ۱۹۹۲؛ چکلیست واتبی ۲۰۱۰؛ کرسی و همکاران، ۲۰۱۶؛ چکلیست پیچ ۲۰۰۵؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ خراسانی و زمانی‌منش ۱۳۹۱؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه؛ اگنر ۱۹۹۲؛ نایت ۱۹۹۴؛ ژا ۲۰۰۳؛ جکسون ۲۰۰۸؛ نایت ۲۰۱۳؛ موسوی و همکاران ۱۳۹۷؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ اردکانی و همکاران ۱۳۹۱؛ آینده‌پژوهی؛ نایت، ۲۰۰۴؛ آگتاش و خادرا، ۲۰۱۹؛ رادزکی ۲۰۰۰	جذب و توسعه روش‌های پذیرش دانشجویان، تبادل دانشجو در سطح بین‌المللی، تنوع در کشورهای جذب و اعزام دانشجو، توسعه دانش و مهارت دانشجویان در راستای بین‌المللی‌سازی، گسترش فرصت و برنامه‌های مطالعاتی برای دانشجویان	دانشجویان
کیورودا، ۲۰۲۰؛ آگتاش و خادرا، ۲۰۱۹؛ ژا ۲۰۰۳؛ چکلیست واتبی ۲۰۱۰؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ اردکانی و همکاران ۱۳۹۱؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه؛ کلر ۱۹۸۳؛ اگنر ۱۹۹۲؛ نایت ۱۹۹۴؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ نایت ۲۰۰۳؛ ژا ۲۰۰۳؛ جکسون ۲۰۰۸؛ چکلیست واتبی ۲۰۱۰؛ خراسانی و زمانی‌منش ۱۳۹۱؛ سلیمی و همکاران ۱۳۹۳؛ موسوی و همکاران ۱۳۹۷؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ چکلیست پیچ ۲۰۰۵؛ آینده‌پژوهی؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۶	برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی بین‌المللی؛ بین‌المللی‌سازی برنامه درسی؛ استفاده از شیوه‌های نوین یاددهی و یادگیری و روش‌های تدریس جدید؛ توسعه و گسترش آموزش زبان فارسی؛ تناظر و تطابق مدارک تحصیلی با سیستم تعلیم و تربیت بین‌المللی	آموزش و برنامه درسی
احمدزاده و همکاران، ۲۰۲۲؛ کیورودا، ۲۰۲۰؛ آگتاش و خادرا، ۲۰۱۹؛ کرسی و همکاران، ۲۰۱۶؛ ژا ۲۰۰۳؛ نایت، ۲۰۰۳؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ چکلیست نایت و دی ویت ۱۹۹۹؛ آینده‌پژوهی جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ ستوده‌فر و همکاران ۱۳۹۸؛ اردکانی و همکاران ۱۳۹۱؛ سلیمی و همکاران ۱۳۹۳؛ چکلیست پیچ ۲۰۰۵؛ چکلیست واتبی ۲۰۱۰؛ چکلیست مرکز توسعه آموزش عالی ۲۰۰۷؛ سلیمی و همکاران ۱۳۹۳؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه	تبادلات علمی و پژوهشی با سایر دانشگاه‌های خارجی؛ مقاله‌ها و تولیدات علمی دانشگاه در سطح بین‌المللی؛ جذب پژوهشگر پسادکتری از خارج از کشور؛	پژوهش

1. Francis
2. Al-Agtash & Khadra
3. Jackson

کدهای محوری	عوامل مؤثر بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه	منابع
ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی	برگزاری و شرکت در رویدادهای بین‌المللی؛ همکاری‌های بین‌المللی؛ قراردادهای توافق‌نامه‌های بین‌المللی؛	کرسی و همکاران، ۲۰۱۶؛ ژا ۲۰۰۳؛ سلیمی و همکاران ۱۳۹۳؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ اردکانی و همکاران ۱۳۹۱؛ آینده‌پژوهی؛ چک‌لیست نایت و دی ویت ۱۹۹۹؛ چک‌لیست واتبی ۲۰۱۰؛ نایت ۲۰۱۳؛ نایت ۲۰۰۴؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ موسوی و همکاران ۱۳۹۷؛ آینده‌پژوهی؛ کیورودا، ۲۰۲۰؛ نایت ۲۰۰۳؛ خراسانی و زمانی‌منش ۱۳۹۱؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ چک‌لیست واتبی ۲۰۱۰؛ چک‌لیست پیچ ۲۰۰۵؛ آینده‌پژوهی؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه
ساختار سازمانی	ساختار سازمانی منعطف؛ قوانین و مقررات تسهیل‌کننده؛ نظام ارزیابی عملکرد پویا	چان، ۲۰۲۱؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ چک‌لیست پیچ ۲۰۰۵؛ نایت ۱۹۹۴؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ ضیا و همکاران ۱۳۹۸؛ مانینگ ۱۹۹۸؛ نایت ۱۹۹۵؛ نایت ۲۰۱۳؛ آینده‌پژوهی؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶
رهبری و مدیریت	سبک رهبری متناسب با بین‌المللی‌سازی دانشگاه؛ مدیران متعهد به بین‌المللی‌سازی؛ رهبر و مدیر کارآموزده و با صلاحیت در امور بین‌المللی	بروس ۲۰۰۹؛ حسینی و همکاران، ۱۳۹۸؛ نیک‌بین و همکاران، ۱۳۹۶؛ نایت ۱۹۹۴؛ هراری ^۱ ۱۹۸۹؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ چک‌لیست نایت و دی ویت ۱۹۹۹؛ آینده‌پژوهی
فرهنگ‌سازی	حمایت دانشگاه از فعالیت‌های بین‌المللی؛ آگاهی‌بخشی به ذی‌نفعان داخلی و خارجی دانشگاه در زمینه بین‌المللی‌سازی؛ گسترش پذیرش تنوع فرهنگی در دانشگاه و جامعه؛ تبلیغات و اطلاع‌رسانی	نایت ۲۰۱۳؛ ویت ۲۰۰۲؛ ژا ۲۰۰۳؛ نایت ۲۰۰۴؛ نایت ۲۰۰۳؛ مانینگ ۱۹۹۸؛ موسوی و همکاران ۱۳۹۷؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ خراسانی و زمانی‌منش ۱۳۹۱؛ چک‌لیست اشای زاوا ۲۰۰۶؛ نایت ۱۹۹۵ و ۱۹۹۴؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ نیک‌بین و همکاران ۱۳۹۶؛ کلر ۱۹۸۳؛ آینده‌پژوهی؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه
زیرساخت‌ها	توسعه و گسترش زیرساخت‌های کالبدی و تجهیزاتی؛ توسعه امکانات و تسهیلات زیرساختی لازم در حوزه فناوری اطلاعات؛	احمدزاده و همکاران، ۲۰۲۲؛ نایت ۲۰۰۴؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ سلیمی و همکاران ۱۳۹۳؛ خراسانی و زمانی‌منش ۱۳۹۱؛ ستوده‌فر و همکاران ۱۳۹۸؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ آینده‌پژوهی؛ دفتر همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه
بودجه و امور مالی	اختصاص بودجه جهت گسترش فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه؛ جذب منابع مالی از داخل و خارج کشور؛	احمدزاده و همکاران، ۲۰۲۲؛ نایت ۲۰۱۳؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ آینده‌پژوهی
راهبرد بین‌المللی	رسمیت یافتن بین‌المللی‌سازی در رسالت و مأموریت دانشگاه؛ تدوین و اجرای سیاست‌های بین‌المللی‌سازی در دانشگاه	د ویت ۲۰۰۲؛ رادزکی ۲۰۰۰؛ مانینگ ۱۹۹۸؛ نایت ۱۹۹۵ و ۱۹۹۴؛ اسکات، ۱۹۹۲؛ نیک‌بین و همکاران ۱۳۹۶؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ چک‌لیست پیچ ۲۰۰۵؛ چک‌لیست نایت و دی ویت ۱۹۹۹؛ آینده‌پژوهی
عوامل محیطی اثرگذار (عوامل اثرگذار خارجی)	حمایت دولت و سایر نهادها از فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه؛ عوامل سیاسی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی؛ عوامل موقعیتی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه؛ عوامل اقتصادی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی؛ عوامل فرهنگی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی؛ عوامل فناورانه اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی	نایت ۲۰۰۳؛ جعفری و همکاران ۱۳۹۷؛ موسوی و همکاران ۱۳۹۷؛ نیک‌بین و همکاران ۱۳۹۶؛ خراسانی و زمانی‌منش ۱۳۹۱؛ ضیا و همکاران ۱۳۹۸؛ شریفی و همکاران ۱۳۹۵؛ آینده‌پژوهی؛ ستوده‌فر و همکاران ۱۳۹۸؛ زمانی‌منش و همکاران ۱۳۹۶؛ سلیمی و همکاران، ۱۳۹۳

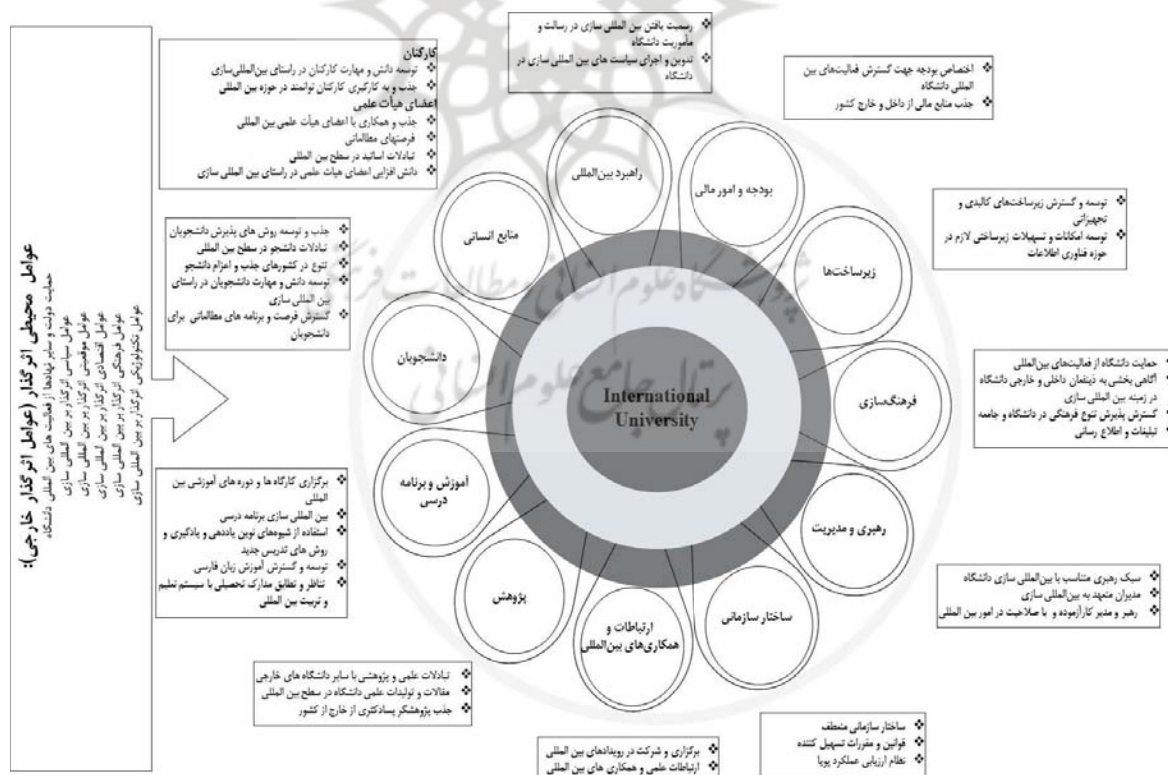
گام ششم: کنترل کیفیت کدهای استخراج

به‌منظور کنترل کدهای استخراجی، از مقایسه نظر پژوهشگر با یک گروه ۶ نفره از خبرگان استفاده شده است. این خبرگان در یک جلسه بحث و تبادل نظر حضوری در مورد تک‌تک متغیرها اظهار نظر نموده‌اند که در نهایت بر اساس حاصل نظرات آنها و استفاده از نرم‌افزار SPSS۲۲ در سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ عدد ۰/۹۰۳ محاسبه شد که در جدول (۶) مندرج در بخش یافته‌های پژوهش نشان داده شده است.

یافته‌های پژوهش

ارائه عوامل مؤثر بر بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها

بر اساس مطالعات پیشین و کدهای استخراج‌شده، ابعاد و مؤلفه‌های اصلی عوامل بین‌المللی‌سازی دانشگاه در ۱۲ کد محوری، منابع انسانی (کارکنان، اعضای هیئت علمی)، دانشجویان، آموزش و برنامه درسی، پژوهش، ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی، ساختار سازمانی، رهبری و مدیریت، فرهنگ‌سازی، زیرساخت‌ها، بودجه و امور مالی، راهبرد بین‌المللی، ترمیم و توسعه زیرساخت‌های کالبدی و تجهیزاتی، توسعه امکانات و تسهیلات زیرساختی لازم در حوزه فناوری اطلاعات، حمایت دانشگاه از فعالیت‌های بین‌المللی، آگاهی بخشی به ذینفعان داخلی و خارجی دانشگاه، در زمینه بین‌المللی‌سازی، گسترش باافزودن نوع فرهنگی در دانشگاه و جامعه، تبلیغات و اطلاع‌رسانی، سبک رهبری متناسب با بین‌المللی‌سازی دانشگاه، مدیران متعهد به بین‌المللی‌سازی، رهبر و معیار کارآموده و با صلاحیت در امور بین‌المللی، ساختار سازمانی منعطف، قوانین و مقررات تسهیل‌کننده، نظام ارزیابی عملکرد پویا، برگزاری و شرکت در رویدادهای بین‌المللی، ارتباطات علمی و همکاری‌های بین‌المللی، تبادل علمی و پژوهشی با سایر دانشگاه‌های خارجی، مقالات و تولیدات علمی دانشگاه در سطح بین‌المللی، جذب پژوهشگر پست‌دکتری از خارج از کشور.



شکل (۱) مدل بین‌المللی‌سازی دانشگاه

روایی و پایایی مدل

روایی مدل حاضر، از طریق روایی محتوا حاصل شده که این امر از دو جنبه صورت گرفته است. جنبه اول، استفاده از اجزا و عوامل مدل‌های ارائه‌شده پیشین است که خود به روایی مدل منجر می‌شود و جنبه دوم، تشکیل جلسه گروه کانونی و ارائه مدل در این جلسه‌ها با ۶ خبره که بر اساس معیارهای زمینه تحصیلی مرتبط، برخورداری از تجارب مفید، تألیف و ترجمه کتاب و انتشار مقاله‌های علمی در زمینه مورد پژوهش و اشتغال در حوزه موضوع پژوهش انتخاب شده‌اند، برگزار شده است که عدم تغییر مدل، نشان‌دهنده روایی مدل طراحی شده است. از آنجایی که در مراحل طراحی مدل، معیارهای مدل‌های پیشین به‌عنوان کد در نظر گرفته شد و با در نظر گرفتن شباهت‌های معنایی بین کدها، اقدام به ادغام آنان و ایجاد مفاهیم شده است؛ بنابراین به‌منظور سنجش پایایی مدل طراحی‌شده از شاخص کاپا استفاده شده است. روش کاپا به بررسی اندازه توافق و هماهنگی دو فرد، پدیده و یا منبع تصمیم‌گیری که به‌صورت جداگانه مورد اندازه‌گیری قرار گرفته‌اند، می‌پردازد. شاخص کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد و هر چه مقدار سنجه به عدد به یک نزدیک‌تر باشد، نشان می‌دهد توافق بین رتبه‌دهندگان وجود دارد (زیمر، ۲۰۰۶). با توجه به کوچک‌تر بودن عدد معنی‌داری از ۰/۰۵ در جدول (۶) فرض استقلال کدهای استخراجی رد می‌شود. همچنین، استخراج کدها پایایی مناسبی داشته است.

جدول (۶) مقادیر اندازه توافق

معنی‌داری	انحراف استاندارد	مقدار	
۰/۰۰۰	۰/۰۶۸	۰/۹۰۳	کاپای مقدار توافق
		۳۸	تعداد موارد معتبر

بحث و نتیجه‌گیری

نظام آموزش عالی در تمامی کشورها نظامی پویا، هوشمند و هدفمند است که در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور نقش تعیین‌کننده و سرنوشت‌سازی دارد. از سوی دیگر، تغییرات و تحولاتی که در چند دهه اخیر در تمامی شئون علمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی جوامع بشری پدیدار شده است، بیش‌ازپیش بر اهمیت نقش نظام‌های آموزشی خصوصاً آموزش عالی و دانشگاه‌ها افزوده است.

در سال‌های اخیر بحث بین‌المللی شدن توجه مؤسسات و صاحب‌نظران آموزش عالی کشورها را به خود جلب کرده است و یکی از حوزه‌های مهم از سیاست‌گذاری در مراکز دانشگاهی تلاش برای بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و ورود آنها به باشگاه دانشگاه‌های معتبر و صاحب‌نام جهان است که سالانه در نظام‌های رتبه‌بندی جایگاه قابل

قبولی را برای خود رقم می‌زنند. اولویت‌بخشی به اجرای سیاست بین‌المللی‌سازی در نظام آموزش عالی کشور و بهره‌گیری از استراتژی‌ها و برنامه‌های مختلف می‌تواند در بهبود کیفیت خدمات دانشگاهی و ارتقای جایگاه جهانی مؤسسات دانشگاهی کشور تأثیرگذار باشد؛ بنابراین به جرئت می‌توان گفت دانشگاه‌های برتر باید در تقویت کیفیت خود در ابعاد بین‌المللی تلاش کنند، در غیر این صورت، ناگزیر به از دست دادن شرایط دستیابی به کیفیت مطلوب خواهند بود.

با توجه به ضرورت بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و به‌منظور شناسایی راهکارهای اجرای درست این سیاست در دانشگاه‌های کشور، مطالعه حاضر با هدف شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و مصادیق بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها انجام گرفت. در همین راستا یافته‌ها نشان داد بین‌المللی‌سازی دانشگاه شامل ۱۲ کد محوری شامل: منابع انسانی (کارکنان/اعضای هیئت علمی)، دانشجویان، آموزش و برنامه درسی، پژوهش، ارتباطات بین‌المللی، ساختار سازمانی، رهبری و مدیریت، فرهنگ‌سازی، زیرساخت‌ها، بودجه و امور مالی، راهبرد بین‌المللی و عوامل محیطی اثرگذار (عوامل اثرگذار خارجی) است که هر یک شامل مؤلفه‌ها و مصادیق مربوط به خود است؛ در ادامه به شرح و تبیین هر یک از ابعاد به‌دست‌آمده در این پژوهش پرداخته خواهد شد:

➤ منابع انسانی

توسعه ظرفیت‌ها و استعداد‌های کارکنان در بین‌المللی‌سازی دانشگاه بسیار مؤثر است (نایت، ۲۰۱۴) و بی‌میلی کارکنان دانشگاه در فرایند بین‌المللی نمودن آن، یک موضوع مهم در ادبیات بین‌المللی شدن است (چایلدرس^۱، ۲۰۱۰). به‌طوری‌که به‌منظور تأمین دانشجویانی با صلاحیت بین‌المللی، ابتدا به کارکنانی با میزان معینی از صلاحیت‌هایی همچون توانایی انتقال این مهارت‌ها، رفتارها و دانش به دانشجویان نیاز است (خالن، ۱۳۹۴، ص ۶۹). نقش کارکنان در توسعه فرایند بین‌المللی شدن مؤسسات آموزش عالی، در تحقیقات پژوهشگرانی چون بلیک^۲ (۲۰۰۴)؛ پل^۳ (۲۰۰۵)؛ مک‌نیکل^۴ (۲۰۰۸) و لیسک^۵ (۲۰۰۷) تأیید شده است. برای مثال مک‌نیل و همکاران (۲۰۰۸) بر توسعه کارکنان تأکید دارند و عقیده دارند کارکنان موتور محرکه فرایند بین‌المللی شدن به شمار می‌آیند. در همین راستا، مطابق نظر جونز و کلیک^۶ (۲۰۰۷) استخدام کارکنان با تجربه بین‌المللی و توسعه کارکنان به‌منظور کمک به آنها برای انجام نقش خود به‌طور مناسب و مطلوب، در راستای بین‌المللی شدن مؤسسه آموزش عالی می‌تواند تأثیرگذار باشد؛ چراکه درگیر کردن کارکنان در فرایند بین‌المللی شدن دانشگاه، در بسیاری از مؤسسات آموزش عالی یک چالش است و پیشرفت در توسعه فرایند بین‌المللی شدن می‌تواند

1. Childress
2. Black
3. Poole
4. McNicholl
5. Leask
6. Jones & Killick

به دلیل نبود همکاری کارکنان به‌کندی پیش رود. چنانچه بری و تیلور^۱ (۲۰۱۴) نیز کمبود کارکنان واجد شرایط برای کار در راستای بین‌المللی شدن را یکی از مهم‌ترین موانع بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها می‌دانند. در پژوهش حاضر، مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده منابع انسانی (کارکنان دانشگاه) شامل: توسعه دانش و مهارت کارکنان در راستای بین‌المللی‌سازی و جذب و به‌کارگیری کارکنان توانمند در حوزه بین‌المللی است. در این خصوص، دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند آموزش و توسعه کارکنان بر مبنای معیارهای بین‌المللی، برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی بین‌المللی از جمله زبان‌های خارجی، فناوری اطلاعات، بین‌فرهنگی و ...، جذب کارکنانی با مهارت‌های شغلی تخصصی مورد نیاز در حوزه بین‌الملل و در نظر گرفتن تجربه‌های بین‌المللی جهت استخدام کارکنان را در دستور کار خود قرار دهند.

دیگر جزء مهم منابع انسانی یک دانشگاه، اعضای هیئت علمی آن است. استادان باید یک محیط یادگیری پیچیده را مدیریت کرده و قادر به برقراری ارتباط بین دانشجویان با فرهنگ‌های مختلف و همچنین فهم فرهنگ خود و مفروضه‌های آن باشند. لذا نیاز است تا با ارائه آموزش‌های لازم مهارت‌های مورد نیاز را در این زمینه فراگیرند (لوکسونو و همکاران، ۲۰۰۹). برای مثال، رابسون^۲ (۲۰۱۱) معتقد است که استادانی که به زبان انگلیسی تسلط ندارند و یا در مراودات خود با دانشجویان بین‌المللی دچار مشکل هستند معمولاً احساس کم‌ارزشی نموده و تصور می‌کنند که به حاشیه رانده شده و در تصمیم‌گیری راجع به برنامه درسی و سایر موارد مرتبط نفوذ کمی دارند. در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده منابع انسانی (اعضای هیئت علمی دانشگاه) شامل: جذب و همکاری با اعضای هیئت علمی بین‌المللی، فرصت‌های مطالعاتی، تبادلات استادان در سطح بین‌المللی و دانش‌افزایی اعضای هیئت علمی در راستای بین‌المللی‌سازی است. در این خصوص، دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند تسهیل و گسترش استخدام استادان بین‌المللی، بهره‌گیری از استادان (ایرانی/ غیر ایرانی) خارج از کشور برای تدریس کامل درس و یا تدریس مشترک، جذب متخصصان ایرانی/ غیر ایرانی مقیم خارج به‌عنوان استاد افتخاری، در نظر گرفتن تجربه‌های بین‌المللی جهت استخدام اعضای هیئت علمی، اعطای فرصت مطالعاتی در خارج از کشور به اعضای هیئت علمی، جذب متقاضیان فرصت‌های مطالعاتی از سایر کشورها، تبادل کوتاه‌مدت و بلندمدت استادان با دانشگاه‌های خارج از کشور، برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی بین‌المللی از جمله روش‌های تدریس، زبان‌های خارجی، فناوری اطلاعات، بین‌فرهنگی و ... را در دستور کار خود قرار دهند.

➤ دانشجویان

در یک برنامه نظرسنجی که انجمن بین‌المللی دانشگاه‌ها به عمل آورد، جابجایی دانشجویان و استادان به‌عنوان اولویت اول بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها بیان شد. ابرسل جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه‌ها را از مصادیق

1. Berry & Taylor
2. Robson

عمده بین‌المللی شدن آموزش عالی می‌داند (فتحی و اجارگاه و همکاران، ۱۳۹۰) و راسین و همکاران^۱ (۲۰۰۳) جذب دانشجویان خارجی را عنصری کلیدی و حیاتی در فعالیتهای بین‌المللی دانشگاه‌ها می‌دانند. در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده دانشجویان شامل: جذب و توسعه روش‌های پذیرش دانشجویان، تبادلات دانشجویی در سطح بین‌المللی، تنوع در کشورهای جذب و اعزام دانشجویی، توسعه دانش و مهارت دانشجویان در راستای بین‌المللی‌سازی و گسترش فرصت و برنامه‌های مطالعاتی برای دانشجویان است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند جذب دانشجویی خارجی نخبه، جذب دانشجویان خارجی، برگزاری آزمون‌های ورودی خارج از کشور، انتقال دانشجوی ایرانی شاغل به تحصیل از خارج از کشور به دانشگاه، اعطای بورسیه تحصیلی به دانشجویان (ایرانی) دانشگاه جهت تحصیل در خارج از کشور، اعطای بورسیه تحصیلی از سوی دانشگاه به دانشجویان خارجی، بورسیه‌های تحصیلی اعطایی از سوی دانشگاه‌های خارج از کشور به دانشجویان دانشگاه (کارشناسی، ارشد، دکتری)، اطلاع‌رسانی در خصوص اعطای بورس‌های دکتری دانشگاه به دانشجویان خارجی، کاهش شهریه تحصیلی دانشجویان خارجی، اعزام دانشجویان دانشگاه به دانشگاه‌های خارج کشور در قالب طرح‌های تبادل دانشجویی، پذیرش دانشجویان خارجی سایر دانشگاه‌ها در قالب طرح‌های تبادل دانشجویی، متنوع بودن کشورهای جذب دانشجویی خارجی، تنوع در کشورهایی که دانشجویان داخلی برای مطالعه به آنجا سفر کرده‌اند، دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی زبان‌های خارجی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، ارتباطات بین فرهنگی و بین‌المللی، مطالعه در خارج از کشور (مطالعه دوره‌ای که به‌طور معمول یک سال تحصیلی یا یک نیمسال تحصیلی طول می‌کشد)، پذیرش دانشجویان دانشگاه‌های خارج از کشور به‌منظور فرصت مطالعاتی و اعزام دانشجویان تحصیلات تکمیلی به خارج از کشور برای فرصت مطالعاتی را در دستور کار خود قرار دهند.

➤ آموزش و برنامه درسی

آثار علمی زیادی در اهمیت بین‌المللی‌سازی برنامه درسی به رشته تحریر درآمده و اکثر صاحب‌نظران بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی را ستون فقرات بین‌المللی‌سازی آموزش عالی بدانند (لیسک، ۲۰۱۵). بنابراین می‌توان گفت زمانی یک دانشگاه و سیستم آموزش عالی خواهد توانست در صحنه آموزش عالی جهانی شده، خودی نشان دهد و دانشجویان گوناگون را از سراسر نقاط جهان جذب کند که برنامه‌های درسی و کیفیت آموزش خویش را بیش از پیش ارتقا دهد و با تحولاتی در ارزیابی برنامه‌ها، رشته‌های تحصیلی و عملکرد دانشکده‌ها همراه باشد تا به ارتقای کیفیت تولیدات آموزش عالی بر اساس نیازهای بازار بینجامد (سلاجقه و همکاران، ۱۳۹۶). بین‌المللی‌سازی برنامه درسی شامل هرگونه فعالیتی با هدف گنجاندن مؤلفه‌های بین‌المللی در برنامه‌های درسی است (خالن، ۱۳۹۴، ص ۵۲). در این برنامه‌ها علاوه بر استفاده از رویکردها، شیوه‌ها و استراتژی‌های آموزشی مؤثر علمی در برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی، از نظر محتوایی علاوه بر تحلیل و بررسی

1. Racine et al

فرهنگ و دانش بومی به آموزش زبان، فرهنگ، تاریخ و تحلیل و ارزیابی ویژگی‌های سایر ملت‌ها و پرورش نیروی کار جهانی تکیه می‌شود (گالیگان^۱، ۲۰۰۸). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل دهنده آموزش و برنامه درسی شامل: برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی بین‌المللی، بین‌المللی‌سازی برنامه درسی، استفاده از شیوه‌های نوین یاددهی و یادگیری و روش‌های تدریس جدید، توسعه و گسترش آموزش زبان فارسی و تناظر و تطابق مدارک تحصیلی با سیستم تعلیم و تربیت بین‌المللی است. در این خصوص، دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند برگزاری دوره‌های مدرک مشترک یا دوگانه، برگزاری دوره‌های (آموزشی/پژوهشی) مشترک بین‌المللی با دانشگاه‌ها و مؤسسات معتبر خارج از کشور، برگزاری دوره‌های بازآموزی برای استادان دانشگاه‌های خارج از کشور، برگزاری سمینار/کارگاه/سخنرانی مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارج از کشور، برگزاری کارگاه‌های علمی با حضور دانشجویان خارجی، تدریس درس‌ها به زبان‌های رایج در سطح بین‌المللی به خصوص زبان انگلیسی، ارائه خدمات مشاوره‌ای و درسی برای دانشجویان خارجی، ایجاد دوره و رشته‌های جدید با توجه به تحولات روز، موضوعات بین‌المللی و بین‌رشته‌ای در دانشگاه، برنامه درسی با تأکید بر محتوایی با ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی، ارائه برنامه‌های آموزشی به صورت آنلاین و مجازی (آموزش از راه دور)، استفاده از تکنولوژی آموزشی و فناوری‌های جدید بین‌المللی نظیر وبسایت، رایانامه، گروه‌های بحث و ... در تدریس، آشنایی اعضای هیئت علمی با تکنولوژی آموزشی و فناوری‌های جدید، استفاده از سازوکارها و روش‌های جدید و متنوعی برای ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان، اعزام اعضای هیئت علمی دانشگاه به سایر کشورها برای آموزش زبان فارسی، آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، استانداردسازی آموزش و سنجش مهارت‌های زبان فارسی (آزمون جامع زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد، سامفا، آمفا)، تدوین و گردآوری کتاب‌ها و منابع آموزش زبان فارسی و ایران‌شناسی، برگزاری مدرسه تاپستانی (مطالعات ایران‌شناسی در حوزه تاریخ و فرهنگ و ادبیات غنی و هنر ایران برای غیرفارسی‌زبانان با هدف پیوند نسل‌های ایرانی تبار با فرهنگ و زبان سرزمین مادری خود)، مطابقت مدرک با سیستم تعلیم و تربیت فراملیتی و افزایش ظرفیت تناظر و امکان معادل‌سازی و تبادل در صلاحیت‌ها و مدارک و مدارج علمی را انجام دهند.

➤ پژوهش

یافته‌ها نشان می‌دهد کافی نبودن تفاهم‌نامه‌های همکاری‌های علمی بین‌المللی میان دانشگاه و سایر مراکز علمی خارجی، احساس عدم نیاز به همراهی پژوهشگران خارجی در پژوهش‌های ملی، تفاوت دیدگاه با همکار خارجی در رابطه با مالکیت فکری اثر مشترک، تفاوت دیدگاه با پژوهشگران خارجی در رابطه با چاپ و انتشار مقاله، آگاهی نداشتن از وجود پژوهشگران خارجی با علایق تخصصی مشابه، مشارکت ناکافی پژوهشگران خارجی در انجام کار علمی مشترک، تمایل نداشتن به شناساندن خود در حوزه تخصصی با اثر مشترک علمی با

1. Galligan

همکار خارجی، بی‌علاقه و بی‌انگیزه بودن برای همکاری با پژوهشگران خارجی از جمله مهم‌ترین موانع بازدارنده تأثیرگذار بر همکاری‌های علمی بین‌المللی است (ریاحی و همکاران، ۱۳۹۳). در این پژوهش، مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده پژوهش شامل: تبادلات علمی و پژوهشی با سایر دانشگاه‌های خارجی، مقاله‌ها و تولیدات علمی دانشگاه در سطح بین‌المللی و جذب پژوهشگر پسادکتری از خارج از کشور است. در این خصوص، دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند تبادل دانش و نظریه (شناخت بهتر دانش بومی و عرضه آن به جهان)، تبادل پژوهشگر با دانشگاه‌های دیگر، اعزام اعضای هیئت علمی دانشگاه برای همکاری آموزشی به سایر مؤسسات، قطب‌های پژوهشی، صنعتی، اعضای هیئت علمی دانشگاه که در دانشگاه‌ها، نهادها و قطب‌های پژوهشی خارج از کشور عضویت دارند، همکاری پژوهشی با استاد خارجی برای ارائه مقاله، اجرای طرح‌های پژوهشی مشترک بین‌المللی، همکاری پژوهشی با استاد خارجی به‌عنوان راهنمای دوم/داور پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی، تفاهم‌نامه‌های پژوهشی و فناوری بین‌المللی، مأموریت‌های پژوهشی و فناوری بین‌المللی، بازدید پژوهشگران خارجی از فعالیت‌های علمی دانشگاه، تعداد مقاله‌های چاپ‌شده دانشگاه در سطح بین‌المللی، انتشار آثار علمی در زمینه بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، مقاله‌های پر استناد دانشگاه، تعداد نشریات و مجلات دارای نمایه بین‌المللی دانشگاه، پژوهش‌های بنیادین و جدید از جمله نانو فناوری، بیوتکنولوژی، سلول‌های بنیادین و ... در دانشگاه، وضعیت تألیف، ترجمه، اختراعات و اکتشافات ثبت‌شده بین‌المللی اعضای هیئت علمی/دانشجویان/کارشناسان، پذیرش به‌صورت پسادکتری برای افراد خارج از کشور را انجام دهند.

➤ ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی

گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی و برقراری ارتباطات علمی با دانشگاه‌های دیگر، بستری برای پیشرفت علمی دانشگاه‌های کشور فراهم می‌کند که به بالا رفتن کیفیت علمی دانشگاه‌ها کمک خواهد کرد (خراسانی و زمانی‌منش، ۱۳۹۱). از همین رو، امروزه همکاری بین‌المللی دانشگاه‌ها دیگر یک انتخاب نیست و می‌توان از آن به‌عنوان جزء تفکیک‌ناپذیر فرایند بین‌المللی شدن مؤسسات آموزشی نام برد. همکاری‌های علمی بین‌المللی از ابزارهای ضروری تفاهم فرهنگی و از عوامل اصلی رشد و توسعه آموزش مراکز آموزش عالی در هزاره سوم محسوب می‌شود و دانشگاه‌ها در اثر نبود همکاری مؤثر با یکدیگر همانند جزایری هستند که با یکدیگر تعامل ندارند (شریفی و همکاران، ۱۳۹۵). در این پژوهش، مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده ارتباطات و همکاری‌های بین‌المللی شامل: برگزاری و شرکت در رویدادهای بین‌المللی، همکاری‌های بین‌المللی و قراردادهای توافق‌نامه‌های بین‌المللی است. در این خصوص، دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند برگزاری و شرکت در همایش‌ها، کنفرانس‌ها، فستیوال‌ها و نمایشگاه‌های بین‌المللی داخلی و خارجی، برگزاری و شرکت در اجلاس‌ها و هم‌اندیشی‌های بین‌المللی مشترک، عضویت و مشارکت دانشگاه در شبکه‌ها، کنسرسیوم‌ها، مجامع و اتحادیه‌های بین‌المللی مختلف، دعوت از استادان و متخصصان بین‌المللی، گسترش برنامه‌های خواهرخواندگی با مؤسسات خارجی، همکاری با رایزن‌های

علمی و فرهنگی مستقر در سفارت ایران در کشورهای دیگر، تبادل اطلاعات با دانشگاه‌های کشورهای دیگر درباره بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، قراردادهای و توافق‌نامه‌های علمی بین‌المللی با دانشگاه‌های سایر کشورها، قراردادهای همکاری‌های بین‌المللی با سایر سازمان‌ها، دیدار با مسئولان مؤسسات علمی و دانشگاه‌های خارجی و سفرهای بین‌المللی مدیران دانشگاه به خارج از کشور را در دستور کار خود قرار دهند.

➤ ساختار سازمانی

یکی از الزامات اساسی برای بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها توجه ویژه به ساختارهای سازمانی مناسب است (یونزوا^۱، ۲۰۱۷). در همین راستا، یافته‌ها نشان می‌دهد عوامل ساختاری یکی از موانع کلیدی در گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی است (مهرآور گلیگلو، ۱۳۹۹؛ حاتمی، ۱۳۹۶)؛ برای مثال، شاه‌هیجان و همکاران (۱۳۹۵) رویه‌های بوروکراتیک و فرایندهای تصمیم‌گیری پیچیده و کسل‌کننده را از مهم‌ترین موانع بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها می‌دانند. در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده ساختار سازمانی شامل: ساختار سازمانی منعطف، قوانین و مقررات تسهیل‌کننده و نظام ارزیابی عملکرد پویا است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند مقررات زدایی و دموکراتیک بودن ساختار دانشگاه (ساختار سازمانی منعطف)، اصلاح و تدوین قوانین و آیین‌نامه‌ها در حوزه بین‌الملل، تعریف ساختارهای نظارتی، ارزیابی اثرگذاری راهبردهای بین‌المللی‌سازی و بررسی نتایج حاصل از ارزیابی عملکرد فعالیت‌های بین‌المللی را انجام دهند.

➤ رهبری و مدیریت

رهبری و مدیریت یکی از موضوع‌های اصلی مورد توجه سیاست‌گذاران، کارشناسان آموزش و رهبران در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی است (کلی و موگان^۲، ۲۰۱۲). برای بین‌المللی‌سازی مؤسسات آموزش عالی نیاز مشخصی به شایستگی در رهبری برای ایجاد تغییرات به‌منظور دستیابی به هدف‌های بین‌المللی‌سازی احساس می‌شود (کیشون^۳، ۲۰۰۷). بر پایه بسیاری از مطالعات، بین‌المللی‌سازی احتمالات زیادی را برای مؤسسات آموزش عالی مطرح می‌کند که با رهبری و مدیریت مؤثر می‌تواند گستره‌ای از مزایا را برای مؤسسه، دانشجویان و اعضای هیئت علمی آن ایجاد کند (نایت، ۲۰۰۷؛ کیشون، ۲۰۰۷؛ آلتباخ و نایت، ۲۰۰۷). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده رهبری و مدیریت شامل: سبک رهبری متناسب با بین‌المللی‌سازی دانشگاه، مدیران متعهد به بین‌المللی‌سازی و رهبر و مدیر کارآزموده و با صلاحیت در امور بین‌المللی است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند استقلال، اختیارات و ثبات لازم در رئیس دانشگاه، مدیریت و رهبری انعطاف‌پذیر، رهبری و مدیریت مشارکتی مبتنی بر آزادی عمل، تعهد رهبران و مدیران ارشد به بین‌المللی‌سازی، اولویت‌دار بودن انجام امور بین‌المللی برای مدیران و تخصص و کارآمدی بین‌المللی مدیران را انجام دهند.

1. Yonezawa
2. Kelly & Moogan
3. Kishun

➤ فرهنگ‌سازی

با توجه به دوره بلندمدت بین‌المللی شدن دانشگاه ضروری است که فرهنگ بین‌المللی شدن در دانشگاه به‌طور مستمر تشویق شده و جریان داشته باشد. چراکه بین‌المللی شدن یک پروژه طولانی‌مدت است و نیازمند سرمایه‌گذاری زمانی و تعهد همه عوامل از جمله کادر هیئت علمی، کارکنان و حتی دانشجویان برای تلاش در جهت پیشبرد هدف‌های فرایند است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۵). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده فرهنگ‌سازی شامل: حمایت دانشگاه از فعالیت‌های بین‌المللی، آگاهی‌بخشی به ذی‌نفعان داخلی و خارجی دانشگاه در زمینه بین‌المللی‌سازی، گسترش پذیرش تنوع فرهنگی در دانشگاه و جامعه و تبلیغات و اطلاع‌رسانی است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند پشتیبانی و حمایت دانشگاه از اعضای هیئت علمی برای شرکت در اجلاس‌های خارج از کشور، وجود مشوق‌ها و سیستم‌های پاداش معین به‌منظور تقویت انگیزه اعضا برای انجام فعالیت‌های بین‌المللی، حمایت دانشگاه از پژوهشگران و دانشجویان بین‌المللی، از جمله استخدام، نظام پذیرش، حمایت برای انطباق اجتماعی و فرهنگی و ...، حمایت دانشگاه از فعالیت‌های کانون‌ها و انجمن‌های دانشجویی دانشگاه در جهت بین‌المللی‌سازی، حمایت از مشارکت دانشجویان در مسابقات، همایش‌ها، مجامع و فرصت‌های علمی بین‌المللی، معرفی دانش بر خاسته از فرهنگ، سنت و هویت خود در عرصه بین‌المللی، آگاهی دادن به دانشجویان، کارکنان و اعضای هیئت علمی در مورد اهمیت و فایده بین‌المللی‌سازی، فراهم‌سازی شرایط برای گفتگو و مباحثه اعضای هیئت علمی درباره بین‌المللی شدن دانشگاه، ایجاد آگاهی در جامعه از هدف‌ها و مزایا و ضرورت بین‌المللی‌سازی، کمک به دانشجویان و استادان داخلی در رفتار و ارتباطات مناسب و مؤثر در موقعیت‌های بین‌فرهنگی، توسعه فرهنگ بین‌المللی شدن در بین کارکنان برای تسهیل فرایند بین‌المللی شدن دانشگاه، پذیرش تنوع فرهنگی و پرهیز از آموزش تنگ‌نظرانه، کمک به دانشجویان خارجی برای سازگاری با فرهنگ کشور، ایجاد فضایی برای تعامل دانشجوی ایرانی با دانشجوی خارجی، ایجاد پراکندگی جنسیتی، قومیتی، سنی، ملیتی در (استادان، دانشجویان، کارمندان و ...)، برگزاری مراسم فرهنگی دیگر کشورها برای گسترش تنوع فرهنگی و تبلیغات و اطلاع‌رسانی مناسب درباره معرفی برنامه‌ها، فعالیت‌ها و ارتباطات بین‌المللی دانشگاه از طریق نشریه‌ها، پانل‌های خبررسانی و رسانه‌های جمعی و دیداری را انجام دهند.

➤ زیرساخت‌ها

انتظار بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بدون اصلاح زیرساخت‌ها کاری عبث و بیهوده است (حمیدی‌فر و همکاران، ۱۳۹۶) و بسیاری از فعالیت‌های بین‌المللی شدن، بدون حمایت از طریق امکانات معین نمی‌توانند سازمان‌دهی شوند (خالن، ۱۳۹۴، ص ۳۴). برای مثال یافته‌ها نشان می‌دهد در حیطه زیرساخت‌های دانشگاه، مواردی مانند بازسازی ساختمان‌های قدیمی دانشگاه‌ها بر اساس معیارهای بین‌المللی، به‌روز کردن وسایل و امکانات آزمایشگاه‌ها، فراهم کردن پایگاه‌های اطلاعاتی برای دسترسی دانشجویان و استادان به

یافته‌های تحقیقاتی، در راستای حرکت به سمت بین‌المللی شدن باید مدنظر دانشگاه‌ها قرار بگیرد (مهرآور گلیگلو، ۱۳۹۹). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل دهنده زیرساخت‌ها شامل: توسعه و گسترش زیرساخت‌های کالبدی و تجهیزاتی و توسعه امکانات و تسهیلات زیرساختی لازم در حوزه فناوری اطلاعات است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند راه‌اندازی و گسترش شعبه فعال در خارج از کشور، تأسیس اداره دانشجویان بین‌المللی، کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مجهز با استانداردهای بین‌المللی، فناوری و تجهیزات آموزشی مدرن کلاس، نصب تابلوهای بین‌المللی دانشگاه، ارائه خدمات رفاهی به دانشجویان بین‌المللی (خوابگاه، اسکان، زمین‌های ورزشی، مهمان‌سراها، خوابگاه‌ها، سالن‌های اجتماعات، کتابخانه‌ها و ...)، اسکان مهمانان بین‌المللی، اتصال دانشگاه به مراکز و شبکه‌های اطلاعات علمی بین‌المللی معتبر (زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات)، تهیه منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی جامع و به‌روز و طراحی وب‌سایت‌های چندزبانه برای انعکاس فعالیت‌های علمی و بین‌المللی دانشگاه را در دستور کار خود قرار دهند.

➤ بودجه و امور مالی

بهترین هدف‌ها و استراتژی‌ها هیچ‌گاه نمی‌توانند بدون حمایت و پشتیبانی مالی اجرایی شوند و تنها در حد مصوبات بر کاغذ باقی خواهند ماند. یافته‌ها نشان می‌دهد تخصیص ندادن بودجه کافی برای بین‌المللی شدن یکی از مهم‌ترین موانع بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها است (شاهیجان و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین برای ارتقای حضور دانشگاه‌ها در شرایط بین‌المللی لازم است که اعتبارات ویژه‌ای برای این منظور فراهم شود (یونزواو و شیمی، ۲۰۱۵). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل دهنده بودجه و امور مالی شامل: اختصاص بودجه برای گسترش فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه و جذب منابع مالی از داخل و خارج کشور است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند تخصیص منابع مالی به اعضای هیئت علمی برای شرکت در همایش‌ها، بازدیدها، هم‌اندیشی‌ها، کنگره‌ها و کارگاه‌های بین‌المللی، دریافت بودجه و منابع مالی از دولت، سازمان‌های ارائه‌دهنده اعتبار خارجی، جذب اعتبار توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه از خارج از کشور و جذب اعتبار توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه از صنعت (گرن‌ت داخلی) را انجام دهند.

➤ راهبرد بین‌المللی

برای تحقق هر هدف به برنامه‌ای مدون و با پشتوانه قوی نیاز است که بتواند راه را هموار سازد. دانشگاه‌ها نیز برای بین‌المللی‌سازی به برنامه‌ای مدون و راهبردی نیاز دارند. یافته‌ها نشان می‌دهد یکی از مهم‌ترین اقدامات و نیز از ضرورت‌های گام برداشتن در این زمینه، داشتن برنامه راهبردی بین‌المللی برای دانشگاه‌هاست (ستوده‌فر و همکاران، ۱۳۹۸). برنامه راهبردی باید به گونه‌ای توسعه داده شود که هدف‌های مؤسسه از بین‌المللی‌سازی را به‌روشنی بیان کند (OECD, ۲۰۰۴). نبود برنامه‌های استراتژیک مشخص برای بین‌المللی کردن یکی از موانع

بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها است. از این رو لازم است تا بین‌المللی شدن در کل ساختار دانشگاه به‌ویژه در رسالت‌ها، مأموریت‌ها و چشم‌اندازهای دانشگاه‌ها نهادینه شود (مهرآور گلیگلو، ۱۳۹۹؛ مورفیو و هارتلی^۱، ۲۰۰۶). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده راهبرد بین‌المللی شامل: رسمیت یافتن بین‌المللی‌سازی در رسالت و مأموریت دانشگاه و تدوین و اجرای سیاست‌های بین‌المللی‌سازی در دانشگاه است. در این خصوص دانشگاه‌ها می‌توانند اقداماتی مانند توجه به بین‌المللی‌سازی در بیانیه مأموریت رسمی دانشگاه، ایجاد تعهد سازمانی برای بین‌المللی‌سازی (خط‌مشی‌ها، راهبرد، توزیع منابع و طرح‌های عملیاتی بین‌المللی)، تدوین هدف‌ها و سیاست‌ها در راستای بین‌المللی‌سازی دانشگاه و تناسب فعالیت‌ها با هدف‌ها و سیاست‌های بین‌المللی را در دستور کار خود قرار دهند.

➤ عوامل محیطی اثرگذار (عوامل اثرگذار خارجی)

با توجه به اینکه بین‌المللی شدن صرفاً یک سیاست یا استراتژی عمل‌گرایانه نیست و دانشگاه‌ها در کشورهای مختلف هدف‌ها، فعالیت‌ها و مأموریت‌های متنوعی از بین‌المللی شدن را دنبال می‌کنند، سیاست‌گذاران در آموزش عالی باید با توجه به نیازها و ظرفیت‌های مؤسسات آموزش عالی، بافت اجتماعی، ویژگی‌های فرهنگی و شرایط سیاسی و اقتصادی، برای بین‌المللی‌سازی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کنند (حمیدی‌فر و همکاران، ۱۳۹۶). به عبارت دیگر می‌توان گفت دانشگاه‌ها جدای از محیط خود تعریف نمی‌شوند؛ برای مثال، برنامه‌های دانشگاه به شدت تحت تأثیر سیاست‌های حاکم بر کشور و نیز تعاملات سیاسی و بین‌المللی کشور است و یافته‌ها نشان می‌دهد یکی از مؤلفه‌های مهم و تأثیرگذار بر بین‌المللی‌سازی دانشگاه‌ها کیفیت تعاملات دیپلماتیک بین‌المللی است (ستوده‌فر و همکاران، ۱۳۹۸).

همچنین عوامل دیگری در محیط وجود دارند که بر بین‌المللی‌سازی تأثیرگذارند، برای مثال؛ مسائل ژئوپولیتیک و روندهای توسعه اقتصادی، رقابت از جانب بقیه مؤسسات و کشورها، فرصت‌های همکاری از طریق شبکه‌های مؤسسات یا همکاری با شرکت‌های چندملیتی، تکامل فناوری، محیط محلی و آگاهی (OECD, ۲۰۰۴, ۲۰۰۵, ۲۰۰۸). در این پژوهش مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده عوامل محیطی اثرگذار (عوامل اثرگذار خارجی) شامل: حمایت دولت و سایر نهادها از فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه، عوامل سیاسی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی، عوامل موقعیتی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی، عوامل اقتصادی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی، عوامل فرهنگی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی و عوامل تکنولوژیکی اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی است.

حمایت دولت، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سفارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها و سازمان‌های خارج از کشور از فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه، گسترش سیاست‌های اعطای استقلال به دانشگاه‌ها، قوانین و مقررات اثرگذار بر بین‌المللی‌سازی، جایگاه دیپلماسی علمی در مراکز قدرت، فضای سیاسی و امنیتی حاکم بر کشور، نقش بین‌المللی‌سازی در گفتمان‌های جناح‌های سیاسی و میزان همسویی ارزش‌های سیاسی کشور با سیاست

1. Morphew & Hartley

بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، موقعیت جغرافیایی و منطقه‌ای دانشگاه، رقابت برای کسب درآمد و منابع مالی، وضعیت اقتصادی کشور، جذابیت فرهنگی و اجتماعی کشور برای دانش‌پژوهان خارجی، زبان رسمی کشور، هماهنگی بین ارزش‌های فرهنگی کشور و سیاست بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، وضعیت فرهنگی و سطح انعطاف‌پذیری فرهنگی مردم و فناوری‌های نوین و شبکه‌های اجتماعی از جمله مصادیق عوامل محیطی اثرگذار خارجی بر دانشگاه‌ها هستند.

References

- Ahmadzadeh Ghasab, A., Arab, M., Mosadeghrad, A. M., & Kordi, R. (2022). Indicators for Internationalization of Medical Universities: A Scoping Review. *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 36. [Persian]
- Al-Agtash, S., & Khadra, L. (2019). Internationalization Context of Arabia Higher Education. *International Journal of Higher Education*, 8(2), 68-81.
- Asgharzadeh, N., & Khorasani, A. (2017). A proper model for the language of instruction in Iranâ s universities in the event of internationalization: Grounded Theory. *Research & Planning in Higher Education*, 23(4), 45-68. [Persian]
- Bruhn-Zass, B. (2021). International Academic Mobility - The conference International Academic Mobility in a (Post) COVID-19 World. Spanish and German Perspectives. *International Academic Mobility Conference*.
- Brandenburg, U., & De Wit, H. (2011). The end of internationalization. *International Higher Education*, 62.
- Bruce, G. R. (2009). *Institutional design and the internationalization of us postsecondary education institutions*. The Ohio State University.
- Bendriss, R. (2007). *Internationalization efforts at state universities in Florida*. University of Central Florida.
- Belcher, J. (1995). Thinking globally, acting locally: strategies for universities. *Journal of International Education*, 6(3), 5-13.
- Chan, S. J. (2021). Internationalization and universities in Taiwan: policies, practices, and prospects. *Higher Education in Taiwan: Global, Political and Social Challenges & Future Trends*, 103-121.
- De Wit, H., & Altbach, P. (2021). 70 Years of Internationalization in Tertiary Education: Changes, Challenges and Perspectives. *The Promise of Higher Education: Essays in Honour of 70 Years of IAU*, 119-125.
- Donn, G., & Al Manthri, Y. (2010). *Globalisation and higher education in the Arab Gulf states*.

- Syposium Books.
- De Wit, H. (2002). *Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: A historical, comparative, and conceptual analysis*. Greenwood Publishing Group.
- Ellingboe, B. J. (1998). Divisional strategies to internationalize a campus portrait: Results, resistance, and recommendations from a case study at a US university. *Reforming the Higher Education Curriculum: Internationalizing the Campus*, 1998, 198-228.
- Fathi Vajargah, K., Arefi, M., & Zamani Menesh, H. (2012). Examining the challenges of international higher education in Shahid Beheshti University. *Education & Learning Research*, 10(2), 35-48. [Persian]
- Fazeli, N. (2004). Globalization and higher education: global trends in the institution of higher education and the status of higher education in Iran. *Social Sciences*, 11(25), 1-41. [Persian].
- Francis, A. (1993). *Facing the Future: The Internationalization of Post-Secondary Institutions in British Columbia. Task Force Report*. British Columbia Centre for International Education, 215-409 Granville St., Vancouver, British Columbia V6C 1T2 Canada.
- Gaalen, Adind Van (2014). *Internationalisation and Quality Assurance*. (F. Ishaghi & R. Mohammadi), Tehran: Timurzade Novin. [Persian]
- Ghasempoor, A., Liaghatdar, M. J., & Jafari, E. (2011). An analysis on localization and internationalization of universities curriculum in the globalization era. *Journal of Iranian Cultural Research*, 4(4), 1-24. [Persian]
- Hamidifar, F., Yusoff, K., & Ebrahimi, M. (2017). Leadership and management in the internationalization of higher education. *Quarterly Journal of Research & Planning in Higher Education*, 23(1), 49-71. [Persian]
- Henard, F., Diamond, L., & Roseveare, D. (2012). Approaches to internationalisation and their implications for strategic management and institutional practice. *IMHE Institutional Management in Higher Education*, 11(12), 2013.
- Harder, N. J. (2010). Internationalization efforts in United States community colleges: A comparative analysis of urban, suburban, and rural institutions. *Community College Journal of Research & Practice*, 35(1-2), 152-164.
- Harari, M. (1989). *Report# 1, internationalization of higher education: effecting institutional change in the curriculum and campus ethos* (No. 1). Center for International Education, California State University, Long Beach.
- Jafari, S., Rahimian, H., Abbaspour, A., Ghiasi Nedooshan, S., & Khorsandi Taskoh, A. (2018). A Model for Internationalization of Universities in the Fields of Humanities and Social Science.

- Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 9(17), 67-91. [Persian]
- Jones, E., & Killick, D. (2013). Graduate attributes and the internationalized curriculum: Embedding a global outlook in disciplinary learning outcomes. *Journal of Studies in International Education*, 17(2), 165-182.
- Javdani, H. (2009). Globalization and higher education a gap between theory and action-new strategies for development of Iranian higher education system. *Research & Planning in Higher Education*, (53), 107-131. [Persian]
- Jackson, J. (2008). Globalization, internationalization, and short-term stays abroad. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(4), 349-358.
- Khorasani, A. (2018). *Internationalization of higher education*. Tehran: Shahid Beheshti University. [Persian]
- Kelly, P., & Moogan, Y. (2012). Culture shock and higher education performance: Implications for teaching. *Higher Education Quarterly*, 66(1), 24-46.
- Kishun, R. (2007). The internationalisation of higher education in South Africa: Progress and challenges. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 455-469.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5-31.
- Knight, J. (2014). International education hubs: Collaboration for competitiveness and sustainability. *New Directions for Higher Education*, 168, 83-96.
- Knight, J. (1997). *Asia Pacific Countries in Comparison to Those in Europe and North America: Concluding Remarks in Internationalization in Higher Education: in Asia Pacific Countries*. Knight, J. and H. de wit (ads) Amsterdam: European Association for International Education.
- Lannert, J., & Derényi, A. (2021). Internationalization in Hungarian higher education. Recent developments and factors of reaching better global visibility. *Hungarian Educational Research Journal*, 10(4), 346-369.
- Lefter, V., & Bogdan, A. (2007). Managementul academic al relațiilor internaționale. *Revista Management & Marketing*, 1, 79-86.
- Leask, B. (2007). *International teachers and international learning* (pp. 104-112). Routledge.
- Moosavi, M. M., Azizi, M., Badizadeh, A., & Rezghi, H. (2019). Identifying the Components of Internationalization of Higher Education (Case Study: Medical Services Education Industry). *Journal of Healthcare Management*, 9(4), 7-18. [Persian]
- Mehrvavar Gliglou, S. (2020). Analysis of the position of the internationalization of higher education in the upstream documents of the Islamic Republic of Iran. *Scientific Journal of*

- Management Studies on Police Training*, 13(52), 74-121.
- Mohammad Shafi, M., & Nistani, M. R. (2015). An overview of the strategies for implementing the internationalization of universities. *National Congress of Higher Education of Iran*. [Persian]
- Morphew, C. C., & Hartley, M. (2006). Mission statements: A thematic analysis of rhetoric across institutional type. *The Journal of Higher Education*, 77(3), 456-471.
- Nikbin, M., Zakersalehi, G., & Mahozi, R. (2017). The model of internationalization of higher education from cultural policy perspective. *Journal of Science & Technology Policy*, 10(3), 33-43. [Persian]
- Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. *Competitive Intelligence Review*, 1(1), 14-14.
- Queroda, P. (2020). Internationalization perspective of Pangasinan State University: Open university systems. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 21(3), 27-35.
- Roga, R., Lapiņa, I., & Müürsepp, P. (2015). Internationalization of higher education: Analysis of factors influencing foreign students' choice of higher education institution. *Procedia-Social & Behavioral Sciences*, 213, 925-930.
- Riahi, A., Ghaneirad, M. A., & Ahmadi, E. (2014). Obstacles for International Academic Collaboration: Case Study of Members of Tehran University Scientific Board in Co-Authorship of ISI indexed papers. *Library & Information Sciences*, 17(1), 65-90. [Persian]
- Rudzki, R. E. (2000). Implementing internationalisation: The practical application of the fractal process model. *Journal of Studies in International Education*, 4(2), 77-90.
- Robson, S. (2011). Internationalization: A transformative agenda for higher education??. *Teachers & Teaching*, 17(6), 619-630.
- Sok, S., & Bunry, R. (2021). Internationalization of higher education in Cambodia: toward an agenda for higher education development. *International Journal of Comparative Education & Development*, 23(3), 193-211.
- Sotoudefar, S., Parsa, A., Shahi, S., & Farhadi Rad, H. (2018). Modeling the internationalization of universities with an emphasis on multi-level governance: a qualitative approach. *Research in Medical Science Education*, 11(4), 45-55. [Persian]
- Salajegheh, A., Farajollahi, M., Moosapur, N., & Sarmadi, M. (2017). Explain and validate the components and indicators of internationalization of virtual colleges. *Education Strategies in Medical Sciences*, 10(6), 526-541. [Persian]
- Sharifi, M., Karimi, F., Saidian, N. (2016). Investigating the components of transnational higher education in Iran's higher education. *Educational Research Paper*, 11(48), 37-70.

- Schoorinan, D. (1999). The pedagogical implications of diverse conceptualizations of internationalization: A US based case study. *Journal of Studies in International Education*, 3(2), 19-46
- Scott, R. A. (1992). Campus Developments in Response to the Challenges of Internationalization: The Case of Ramapo College of New Jersey (USA).
- Uralov, O. S. (2020). Internationalization of higher education in Uzbekistan. *Social Sciences & Humanities Open*, 2(1), 100015.
- Vali Moghadam Zanjani, S., Kamali, N., & Mojt bazadeh, M. (2018). The role of the government in the internationalization of higher education in the country's medical sciences universities: a qualitative study. *Development of Education in Medical Sciences*, 12(33), 54-68. [Persian]
- Vaira, M. (2004). Globalization and higher education organizational change: A framework for analysis. *Higher Education*, 48(4), 483-510.
- Van der Wende, M. (1996). Internationalizing the curriculum in higher education: Report on a OECD/CERI study.
- Watabe, Y., & Ota, H. (2021). Developing a manageable system of internationalization indicators for universities in Asia. *International Journal of Comparative Education & Development*, 23(2), 81-103.
- Yonezawa, Y. (2017). Internationalization management in Japanese universities: The effects of institutional structures and cultures. *Journal of Studies in International Education*, 21(4), 375-390.
- Ziyae, B., Rezvani, M., Mobarki, M. H., & Tajpour, M. (2019). Internationalization pattern of University with an Entrepreneurial Approach (case study: Iranian Universities). *Journal of Entrepreneurship Development*, 12(2), 301-320. [Persian]
- Zamani Manesh, H., Jamali-Tazeh Kand, M., & Nazari, R. (2018). Effective factors on Internationalization of Medical Education from Faculty Members' Viewpoints in Shahid Beheshti University of Medical Sciences Members. *Research in Medical Education*, 10(2), 38-45. [Persian]
- Zimmer, L. (2006). Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 311-318.
- Zainabadi, H, R., Kiamanesh, A., & Wali Elah, F. (2005). Internal evaluation of the quality of counseling and guidance group of Tarbiat Moalem University of Tehran in order to propose a model to improve the quality and move towards the accreditation of counseling and guidance groups in the country. *Counseling Research (News & Counseling Research)*, 4(15), 69-92. [Persian]